

GOSPODJA
SABINA

Eugen Kumičić

I.

U jednoj od najzabačenijih ulica grada Zagreba stanovaše Viktor Ribičević, mladić veseo te zdrav i čvrst kao dren. Soba mu je bila u staroj kućerini naherena krova, izbočenih i pocrnjelih zidova i mračnih stuba. Ribičević je plaćao stanarinu udovi Regini, koja mu bješe smjestila u sobu svoje najljepše pokućstvo. Ta bi udova često ogovarala svoga stanara, no on nije za to mario jer je dobro znao kako se udova trsi da mu u svaćem ugodi, i da joj je baš on najmiliji stvor na svijetu, izuzevši njenu debelu, bijelu mačku. Viktor Ribičević bijaše koješta, no pospanac nije bio, jer bi dolazio kući obično poslije ponoći, a u pokladno doba i kasnim jutrom. Njegovo hodanje po starom podu, a često bi i pjevao u ranu zoru, sve to nije bunilo pobožnu udovu Reginu koja izabiraše u nesnenim noćima najprikladnije brojeve za razne ambo i terno, moleći se pri tom mućnom poslu svojim nebeskim zaštitnicima; no njezini srdaćni i topli uzdisaji ne mogahu nikako probiti krova stare kućerine, te se vinuti u visinu do onih zaštitnika dobre i ćestite udove, gospoće Regine Lukaćek.

Bilo je u pokladno vrijeme kad je, jedne večeri, stajao Viktor Ribičević pred ovelikim i raspuknutim zrcalom, gladeći pomno svoju kratku kosu i punu plavu bradu. Na stolu, između lojem pokapanih knjiga, gorjela je tanka lojanica. Plamen joj drhtao i slabo rasvjetljivao trošni i klimavi namještaj i šarene slike što prikazivahu neke Napoleonove bitke, ćetiri godišnja doba u spodobi mladih žena, pa napokon jedan crn okvir bez slike. Po slamnatim stolicama, po podu i na divanu, ma svuda je bilo razbacanih haljina. Miris sapunaće dizao se iz otvorena umivala i širio se mrzlim i vlaćnim zrakom, a koća na Ribičevićevim golim rukama sve se jećila od jake studeni, te je bila posuta onim malim bijelim mjehurićima, kao što to biva na koći purana kad ga oskubeš.

Ribičević se bio baš umio. Lice, rumeno i oblo, mekana brada i vlaćna mu kosa, sve se sjajilo i laćtilo pri nemirnu svjetlu one lojanice koju je Viktor bio uzeo u ljevicu, te je nosio oko glave da bolje uredi svoju kosu. Kad bude gotov, poće k peći, pogladi je na više mjesta kao da je draga, pa osvjedoćivši se da peć ne ostaje vruća kroz cijeli jedan tjedan, gurne ljutito nogom jedno drvice, što je bilo u kutiću na podu, nasmiješi se dosta gorko i pogleda u strop svoje sobe nekako neveselo. Otvori zatim vrata, isprući glavu u hodnik i povikne:

- Ej, gospoćo, cipele!

- Odmah, gospodine, odmah! - zakvrći glas negdje u mraku.

Domala se pootvore vrata, a u sobu se isprući crna i nagrešpana ruka i nad njom stara i koćčata glava, šiljasta nosa, narovanih obraza i stisnutih usnica. Ruka poloći na pod ćiste cipele.

- Dragi gospodine, e, ma zar se vi ne bojite prehlade? Oh, ćuvajte se, ta, pripovijedala sam vam da mi je muć od prehlade obolio i...

- Da, pripovijedali ste. I vi ste, dakle, imali muća? - našali se Ribičević.

- Muća! Ma i kakva muća! Ta, zaboga, ogrnite se ćime! - zamašuka starica glavom.

- Gospoćo, u meni je topla krv!

- Da, ali se moće i ta vaća topla krv ohladiti!

- Ne bojte se za mene, draga i dobra gospoćo! Da, imate pravo: studeno je u sobi! Gospoćo, priblićite se, amo ruke, da se malko zavrtimo.

- Gospodine, dragi gospodine, a što vam je danas? - branila se udova Regina, no Ribičević je uze za mršave ruke, pa je stane obraćati oko sebe.

- Gospodine, ostavite me, oh, oh, glava mi se vrti nemojte, oh, oh, ma'nite se zaludnice! Vidiš vraga, molim vas, joj, moja stara glavo, gospodine, molim, vrtoglavica, oh, oh, ih, ih, molim, molim!

- Ribičević, držeći udovu za ruke i vrteći je naglo oko sebe, bješe je uzdigao u zrak. Starici ispadoše s nogu neke stare i široke zimske papuće. Ona moljaše i hihotaše, no sve uzalud. Ribičević je bio

visok i jakih mišića, udova malena i laka kao perce u njegovim šakama. Kad je već nije mogao vrtjeti, posadi je na stolac.

- Gospodine, zar ste danas šenuli pameću? Ah jadnoj, puknut će mi glava! - uzdisala starica pritišćući rukama čelo.

- Gospođo, je l' te, sad vam nije studeno? Eto, sada barem znate kako će vam duša letjeti oko Sunca i zvijezda kad...

- Da, da, kad umrem! A što vam se danas zbilo da ste tako veseli? - pitala ga starica i neprestano klimala sijedom glavom.

- Idem k svojoj Zorkici! Vi poznate moju Zorkicu, a?

- Da, poznam je, no jošte nije vaša! Ah, milota je ono od djevojke!

- Ako još nije moja, bit će!

- E, lako za to! Teško je udati djevojku dan današnji! - uzdahne udova i promotri svoga lijepoga stanara.

- Čujte, draga gospođo, ja bih vas...

- Teško, dragi gospodine - zaljulja glavom Regina razumjevši šta hoće Ribičević.

- Ali, ali, da vas lijepo umolim? - ponovi Viktor svoju molbu smiješeći se i laskavim glasom.

- Vjerujte mi: nemam, nemam...

- Do prvoga! - nakrivi Viktor Ribičević glavu i metne desnicu na prsa.

- Koliko? - šapne Regina i pogleda ga ispod oka.

- Hm! - Pet! Do prvoga! - ponovi svečanim glasom Ribičević.

- Pet forinti? - začudi se starica i pogleda žalostivo uvis.

- Gospođo! - umoli Viktor i slatko joj se nasmiješi.

- Dat ću vam sutra! Danas nemam - šapne starica i zguri se na stolici uprijevši male i ugasle oči u pod.

- Živjela gospođa Regina Lukaček! - viknu Ribičević. - Dobro, dakle sutra!

- Gospodine, vi ste danas pomahnitali! Oh, mladost, mladost! - zalomi Regina rukama.

- Zar vam već nisam rekao da idem danas k dražesnoj, k divnoj Zorkici? - kliktaše sada Ribičević skačući sobom i mašući rukama.

- K Lozarovim idete, dakle?

- Da, k Zorkici, mojoj božanstvenoj Zorkici! Evo glave ako ima ljepše djevojke u Zagrebu! Gospodo, ona vam je prava, potpuna krasota! - tvrdio je Ribičević najvećim žarom oduševljenja.

- Bilo je vrijeme kad sam i ja k Lozarovim zalazila, no sada je drukčije. Mnoga je oluja odonda prohujala nad mojom glavom. Davno sam se trgla iz života, jedna sam, onemoćala sam, te nisam više ni za kakvo društvo. Eh, što ću, sirota! - jadikovaše Regina, a u crvenim očima valjahu joj se suze.

- Nisam li vas onomadne sreo na stubama kod Lozarovih? - upita je Viktor glasom što odavaše iskrenu sućut. On nije poznao prošlosti staričine, no slutio je da je proživjela boljih dana.

- Da, sreli ste me. Bila sam kod gospođe Sabine u nekom poslu... Znaite, mi žene, mi se povjeravamo jedna drugoj, pa se i žrtvujemo lasnije negoli muškarci. Što ja Sabini češće učinim, to ne bi tko drugi htio obaviti...

- Sabini..., vi..., žrtve? Gospođo, ja vas ne razumijem!

- Oh, da mi je muž živ, ne bih ja znala za takve poslove! - uzdahne udova tužno.

- Takve poslove! Kakve to poslove? - zabrine se Viktor i čelo mu se namrgodi.

Udova Regina otare oči hrptom mršave desnice, stisne usne i reče kroz ona dva-tri zuba:

- Pst! čujte: gospođa Sabina veli da ima kod kuće odviše zlata i srebrnine, pa da je to mrtva glavnica!

- A, a! Vi ste joj unovčili tu srebrninu u zalagaonici? - upadne joj Viktor u riječ.

- Gospodine, neka to ostane među ovim zidovima! Da, nije od mene lijepo što sam to izbrbljala.

Viktor se zamisli i reče nakon kratke stanke:

- Gle, to nisam mislio od gospođe Sabine.

- E, nije Sabina baš od onih žena koje bi prevrnule, da mogu, kuću na dimnjak. Vremena su takva! Gospodine, molim vas, da ne izustite gdjekoju riječ o tome!

- Ta nisam valjda dijete!

- A kada ćete noćas u postelju?

- Ne znam. Tko bi to znao!

- Kod Sabine bit će, bez sumnje, i onaj tat!

- Hribar vas je, dakle, prevario za veliku svotu?

- Ta kazivala sam vam! Oh, ono je grozan čovjek! Prevario me za hiljadu forinti. Strašan je ono lihvar! Gospodine, čuvajte se Hribara!

- Ja se ne pačam s onakvim ljudima - slegne Viktor ramenima.

- E, zar sam ja znala da je takav kad sam došla k njemu prvi put?

- Gle, gle, dakle i Sabina..., i Sabina zalaže...

- Gospodine, zaboravite što vam rekoh!

- I Sabina..., i Sabina! - govoraše Ribičević sam u sebi.

- Gospodine, razvrućit ću dvije velike opeke, lijepo ću ih umotati krpama i položiti do nogu u vašoj postelji da se stoplite kad dođete kući. Molim vas o Sabininoj srebrnini ni riječi! Gospodine, čuvajte svoje zdravlje! Laku noć! Molim vas!

- Gospođo, laku noć! Ljubim ruke!

- Bilo je toga dok mi nisu bile ovako crne i nagrešpane! Oh, strašan ste vi čovjek!

Udova izide klimajući i zatvori za sobom vrata. Još koji časak čulo se gdje vuče široke zimske papuče po podu mračnoga hodnika. Ribičević uze žurno šetati sobom. Njegovo se lice sve to većma mračilo. Ovako zamišljen pođe do jednoga stolca, gdje su mu bile debele zimske hlače, koje bješe te večeri svukao, da odjene druge, crne. Podigne hlače, pa držeći ih časak uvis, zamisli se i nasmiješi se, kao da nešto ne vjeruje, no ipak segne rukom u džep. Izvuče iz njega nekakve ključke, jednu rukavicu i malu, oglodanu mošnjicu, koju isprva stisne prstima te kad osjeti da je u njoj nešto tvrda otvori je, stisne usne, zaklima glavom, zapuše kroz nozdrve i turi novčarku u džep. Opet uze šetati.

- Kad će doći ona bluna? - uzdahne glasno i približi se vratima da prisluškuje. U kući je bilo sve tiho, samo negdje u dvorištu čulo se plakanje djeteta, a to plakanje dolazilo je kao izdaleka, kao iz podzemna stana. Viktor zadrhta od studeni. Ogrne se kabanicom i zguri se na divanu. Njegove velike sive oči bludile su sada po zelenkasto bojadisanim zidovima i po šarenim slikama. Lojanica se na stolu silno pušila, dim se ravno dizao i hvatao stropa. U sobi zasmrdi paljevinom. Ribičević se prene iz svojih misli i pritrči k lojanici da ugasi modru hartiju, kojom bijaše omotana ta lojanica. On u poslu, a neko pokuca na vrata.

- Do vraga! Naprijed! - poviknu Ribičević ljutito gaseći mali požar.

- Zdravo, Viktoro! O, o! Što ti se to dogodilo? Nemoj opeći prste! Ma, sveca mi, ovdje je baš studeno! - reče Mavro Šarinić tarući ruku o ruku. Bio je to mlad čovjek, odebeo, pune brade i nešto ćelave glave.

- Studeno?... Da, studeno! No čemu se ti svlačiš kad ti je studeno? Mavro, sjedi.

Opet neko pokucne.

- Naprijed! - viknu prijatelji.

Sad uljeze trhonoša držeći ovelik zamot.

- No, jeste li donijeli? - upita ga Viktor, a Mavro ravnaše na nosu naočare da bolje vidi trhonošu.

- Evo, gospodine - odgovori trhonoša i položi zamot na sto, naglo i plaho, pa odskoči k vratima i pogladi velik i neuredan brk.

- Je li broj 44? - upita Ribičević poslužnika odmatajući zamot u kojem je bila jedna nova košulja.

- Rekao mi je gospodin u dućanu da nema za sada košulja tako širokih pri vratu, pa vam je poslao broj 42.

- Vi ste magare!

- Gospodine, molim lijepo, ne srdite se, ako ne vjerujete da sam pitao kako mi naložiste...

- Tornjajte se iz sobe! Na, drš'te! - ljutio se Ribičević, mećući nekoliko novčića u crvenu poslužnikovu ruku.

Poslužnik strugnu iz sobe, a Mavro Šarinić opomenu prijatelja:

- Viktore, oblači se da ne zakasnimo! Već je osam sati! Zorka čeka...

- Oj, krasna Zorkice!

- Ti, sretniče!

- Evo me odmah! Prokleta košulja! Gle, ne mogu je ni na se navući! Čuj, kako šušti! Kao lovorovo lišće u bujnoj šumici kad piri lagodan vjetrić! Ej, zar nisam pjesnik? Tako ti je, brate, kad je čovjek zaljubljen! Sjedi, Mavro! Molim te, sjedi pa užeži smotku, ako koju imaš. Uh, zagušit ću se u ovoj košulji! A, ništa, ništa, i srce mi se guši u ljubavi! Da, zbilja, jesi li ti u fraku?

- Nisam.

- Nisi?

- Čemu to?

- E, što ćeš, ja moram u frak, jer nemam...

- Crnoga kaputa valjda?

- Pogodio si! Oh, slatka Zorkice!

- Slatka ovako, slatka onako, što ti hasni, kad te Zorka ne voli!

- Ta, molim te!... Voli? E, e, e, voljet će ona mene! - pohvali se Viktor.

- A njezin otac?

- Bluna! - mahne Ribičević.

- A majka?

Ribičević pogleda prijatelja, nasmiješi se i ne reče ništa. Viktor bijaše te večeri vanredno veseo.

- Ljubiš li ti uistinu Lozarovu Zorku? - upita ga Mavro posve ozbiljno. Mavro bi se rijetko našalio.

- Ljubiš?... Ljubiš?... Da, ljubim! Ja mislim da ljudi krste ljubavlju ovo čuvstvo koje ja za nju u srcu osjećam.

- To mi je drago. Zorka je dobra i lijepa. Bit ćeš sretan, dragi Viktore - reče mu prijatelj i uzdahne kao da on sam nije sretan.

- Lijepa djevojka, a, zar ne?

- Nema sumnje - nakloni se Šarinić. On je te riječi izgovorio, misleći o nečem drugom.

- Dakako da nema sumnje - ponovi Viktor.

- Lijepa, krasna, sve je ona - reći će sada Mavro otegnuto i hladno. Ovaj je put mislio na Zorku.

- Ti si pravi zasukani birokrat. Da, činovnik hladan, trijezan... Činovnik, pravi činovnik! - klimaše Viktor.

- Činovnik?... To i jesam. Molim te, što misliš time reći?

- Ja?

- Da, ti - uozbilji se Šarinić.

- Ah, slatka Zorko! Divota od djevojke! Mavro, nisi li ti opazio onaj njen punani stas, dražesni joj hod, ono gipko ljuljanje? A njene rajске oči, vesele, duhovite, nemirne i vragoljaste? Mavro, vjeruj mi, lica onako mila nema ti od Urala do Balkana - govoraše Viktor hodajući sobom i tražeći rubac, rukavice i duhan. On to nije govorio iz srca, zanosom, već onako iz šale, no bio je osvjedočen o istinitosti svojih riječi.

Mavro ga nije slušao, a kad svrši opisivanje Lozarove Zorke, upita ga malne stidljivo:

- A hoće li biti kod Lozarovih i...?

- Ruža?

- Da - reče Mavro tiho i porumeni.

Viktor pogleda njegovu nad čelom ćelavu glavu, pristupi k njemu, položi mu ruku na rame, kimnu i šapnu mu u uho:

- Mavro, tvoj je glas sada drhtao!

- Ne luduj! - strese se Mavro.

- O, o! Ljudi vele da ljubav oplemenjuje čovjeka, a ti si, eto, podivljao!

- Molim te! - hoće ozbiljno Mavro.

- Dakako, i ona će biti! Mavro, ti si strašno zaljubljen! E, nisi sam! Daj amo ruku!

- Molim te, hajd'mo! Ti misliš, dakle, da će i Ruža...

- Ali, nisam na dvoumici: da, da, bit će i Ruža!

- Hajd'mo! - šapne Mavro, a licem ga obli rumenilo radosti.

Kad budu na ulici, stade Ribičević naglo i poče opipavati svoje džepove gledajući značajno u lice prijatelju koji ga upita:

- Što tražiš?

- Zaboravio sam novčarku kod kuće! Znaš, čovjek uvijek treba po koju forintu za služinčad; kavanu, smotke!

- Dat ću ti ja; no sad valja da se požurimo!

- Ti si divan čovjek! - klikne Viktor i nasmiješi se u brk, pa proveze jaku desnicu pod lijevo pazuhu svoga najboljega prijatelja.

- Hoće li biti mnogo ljudi kod Lozarovih? - upita Šarinić žurno hodajući.

- Ne znam. Valjda.

- Gospođa Sabina otmjena je dama, zar ne?

- Dakako, otmjena i vanredno ljubazna. Prava ti je milina s njom govoriti. Ona je plemkinja, no ne koči se kao mnoge građanske žene. Vidiš, brate, ti znaš da sam ja demokrat, no vjeruj mi da smo mi demokrati na krivom putu kad preziremo pravo plemstvo, ono starinsko plemstvo. Ja držim da se čovjek uistinu oplemeni kad živi u obitelji kao što je Lozarova.

- Čujem da Sabina nije vrlo kućanica - primijeti Mavro.

- Povodi se za ostalim svijetom. Zar ne znaš za sve današnje zahtjeve društva? No sve žene nisu jednake; čuj, ako Zorka bude sa mnom dijelila moj udes... Da, vjeruj mi, to ti zavisi od supruga...

- Zorka je dobra djevojka, ali svijet o njoj odviše govori! Poznam rečenicu: Zlo po muškarca o kome se ne govori, zlo po ženu o kojoj se govori.

- Kazat ću ti: Zorka je ljepotica, posjećuje plesove i ostale zabave, ljubazna je i mila, pa, eto, odatle potječe ta njezina glasovitost! Uostalom, dragi Mavro, i u tebe je ružna navada da rado ogovaraš ljude - našali se Viktor.

- Hoćemo li ostati dulje vremena na toj zabavi?

- Dakako da hoćemo! Dobro sam danas volje, mada i nisam prošle noći mnogo spavao. Ej, mogu ti ja probdjeti i tri noći jednu za drugom uz čašicu dobra vina i među iskrenim prijateljima! Ah, skupe su te poklade!

- A tko te sili da trošiš? - upita ga Mavro nehajno. On je žalio svoga prijatelja.

- Da, kada ćemo ako ne sada dok smo mladi?

- Mladi?... Ta, eto nam trideset godina za vrat sjelo!

- Mavro, tako mi zdravlja, pravo veliš! Jest, ja sve sam sebi velim: "Viktore, Viktore, opameti se, omudri se!" no ne mogu, pa ne mogu. Al vjeruj mi, opametio sam se donekle; nisam više kakav sam bio pred nekoliko godina. Da, razumijem, to je jasno, ja se ne bih smio skitati po noći, ta, katar me guši u grlu svakoga jutro! Uh, istina, mi previše pijemo! Mavro, ja sam ti velika bitanga, ta, zamalo da se nisam već propio. Boga mi, ne znam čemu to vodi? Ah ta prokleta žeđa, ta vječna, neprestana žeđa! No slušaj: nije baš ni ta žeđa svemu kriva, već i neka luda privika na prijatelje, na svjetlost plina i na dim smotaka, pa ono glupo raspravljanje o politici, one nazdravice domovini, među razlivenim vinom. Ja ti, uistinu, ne znam zašto mi toliko pijemo!

Mavro ga nije slušao, a kad svrši pljusak riječi, upita ga:

- Ti, dakle, misliš da će i ona doći?

- Tko?... A da, Ruža. Gle, Mavro, ti si silno uzrujan! Ti me nisi ni slušao!

Prijatelji umuknu časak, a onda će Ribičević:

- Mavro, čuješ!

- A?

- Mavro, da se spasem, valja da se oženim, da se udomim! Ti nemaš pojma kako mi je neugodno pri srcu kad uniđem noću u svoju jadnu, pustu sobu. Vjeruj mi, plašim se svoje sobe, plašim se samoće. Brate, ja sam ti stvoren za obiteljski život! Ne, ne mogu već ovako živjeti, ta, počinio sam već svako zlo, jedino što ne kradem, što ne ubijam ljude! Mavro, ipak sam veliki dobričina, moje srce nije loše! Da sam se rodio u Engleskoj ili u Francuskoj, bio bih pametan čovjek!

- Tako!

- Da, tako! Mene može spasti od propasti samo pametna žena!

- Tvoji su nazori vrlo čudnovati.

Prijatelji umuknu. Idući samotnim ulicama, svaki je za se nešto mislio i preumljavao. Viktor je Ribičević snatrio o lijepoj plavokosoj djevojci jaka i bujna tijela, o tihoj bračnoj sreći i o toplim sobama. Šarinić se sjećao Karlovca i jednoga prozora u Karlovcu gdje je vidao prekrasnu crnooku djevicu, koja mu je i sada lebdjela pred očima. Mavro Šarinić bio je sretan i blažen, hodao je veselo jer je njegovo srce, slatkim nemirom uzrujano, naslućivalo da će se sastati s tom dragom djevojkom. Promišljavaše kako da joj progovori, što će mu ona reći, pa se radovao da će joj moći zaviriti u dušu, da će se s njim lako sporazumjeti, te da je njeno srce dobro i plemenito.

Prijatelji stignu na Jelačićev trg. Bila je kruta zimska noć. U rijetkoj se magli razabirao banov spomenik, te se pričinjaio mnogo većim negoli je uistinu... Zrake plina duljile se mirno u ledenom i ukočenom zraku, a žuto svjetlo širilo se po gomilama blatna snijega, što je ležao uz smrznute pločnike. Po staklu prozora onih kavana na trgu vidalo se cvijeće od leda, a iza toga cvijeća stajahu neke nepomične sjene, valjda glave kakvih putnika, vojnika ili neženja. Iz Ilice se čuo jak topot konjskih kopita i šum i škripanje kola, pod kojima pucaše sleđeno blato na cesti. Sredinom trga šetahu dva gradska stražara, a na njima bi katkad nešto zasjalo. Dućani bijahu već svi zatvoreni,

samo u jednog poslastičara sjedilo je na crvenim stolicama nekoliko vojničkih časnika što se razgovarahu s jednom blijedom gospodom, držeći kapu na koljenima a sablju među nogama. Mnogi prozori na trgu bijahu slabo rasvijetljeni. Velika bolnica bila je obavita maglom, u kojoj se gubio njezin krov. Do bolnice prodavao je malen čovuljak pečene kestene grijući crne ruke nad svojom robom. Miris pečenih kestena prostirao se u sivom i mrzлом zraku. Kad je taj čovuljak puhao u vatru, moglo se vidjeti njegovo mrko lice, ožareno sjajem ugljena. Ulicama je prolazilo malo ljudi, a i ti su brzali i stiskali se u svoje haljine, tako da im nije nego nos bio izložen oštroj studeni.

Kad stigoše Ribičević i Šarinić pred jednu kavanu, zavire u nju kroz velika vrata pa se nasmiješe opazivši mlada čovjeka koji se bio naslonio objema laktima na mramornu ploču blagajne. Djevojka što je sjedila na stolici blagajne smijuškala se onom mladiću lijeno i sumorno.

- Gle, Milana! - reče Ribičević.

- Da, čini mi se da je ono Krišković! - potvrdi Mavro prignuvši se i namještajući na nosu naočare koje su mu se bile zamaglile.

- Ona plavka vrlo je lijepa. I ja se s njom poznajem. To ti je vrlo čestita djevojka! Gle, gle, kako joj Krišković nešto tumači! Silno joj nabraja! O krasan, vragometan ti je taj dečko! Istina, ne zna mnogo, no vrlo je otmjen. Najljepše se žene jagme za njim!

- Ta molim te, kako te mogu zanimati takvi ljudi?

- Slušaj me, Mavro! Milan je dobar sa Zorkom; njega smatraju Lozarovi članom svoje obitelji, pa bi on mogao, znaš, u potrebi i za mene koju reći!

- On je dakle Zorkin prijatelj? - našali se Šarinić, no u njegovim riječima bilo je nešto ujedljivo i bodljivkavo. Mavro bješe jednoga dana vidio Zorku i Milana u nekoj samotnoj ulici, gdje su se povjerljivo razgovarali, ogledavajući se poput zaljubljenih, kojima nije mило da ih tko opazi.

- Ti si suviše zloban! - nasmije se usiljeno Ribičević i saže jakim ramenima.

Mavro i Viktor uniđu u Ilicu, a nekoliko časova zatim eto ih pred lijepom velikom kućom. Svi prozori prvoga sprata sjajno su rasvijetljeni; po pročelju suprotne kuće šire se velike ljage svjetla što šiba iz stana gospođe Sabine pl. Lozarove.

II.

Prijatelji se popnu u prvi sprat bijelim stubama, uđu u predsoblje i tu se nasmiju videći čovjeka u godinama, odebela i posve ćelave glave, kako tepa po licu Reziku, lijepu sobaricu gospođe Sabine. - O, o, gospodine Hribaru! - usklikne Ribičević.

- No, no, što je, što vičete, mladi gospodine? - obrani se Hribar mljaskajući usnama.

- Što je? Što je? Ma, rekao bih, sviđa vam se Rezika! Nemate zla ukusa, gospodine! Smijem li čestitati? - upita i pruži mu ruku Ribičević.

- Tiho, molim, tiho! Meni, meni da se Rezi... Rezika sviđa? Gospodine, gdje vam je pamet? Vi ne znate što govorite! Molim vas, ne ludujte! - hoće sada Hribar dostojanstveno, s nekom nadutošću i pušući poput zeca.

- Dobro, dobro! To su vaši poslovi! Mi ionako nismo ništa vidjeli - mahne Ribičević objema rukama.

Ilija Hribar zamumlja nešto, okrene se dostojanstveno, otvori vrata velike sobe, a ćelava mu glava zasja na jačem svjetlu, pa iščezne među ostalim glavama.

Iz sobe se čuo žamor veselih Sabininih gosti; iz kuhinje valjao se dugim hodnikom miris raznih jela. Ribičević se i Šarinić ogledaju u zrcalu, poprave kosu i ovratnike, pa uđu u salon.

- O, živjeli! Zar se tako kasno dolazi? Da ste mi zdravo, mlada gospodo! - pozdravi ih domaćin Ivan pl. Lozar mašući rukama i njišući krupno tijelo na kratkim nogama.

Mladići se porukuju s domaćinom, a on stane zvati ženu:

- Sabino, gdje si, draga Sabino? Evo naših milih gosti, evo ih, došli su!

Sad se približi gospođa Sabina. Moglo joj je biti nešto više od četrdeset godina. Bila je srednjega stasa, punana, sva obla, te pristala, malne lijepa.

- Gospodo, već sam bila ljutita na vas! - reče Sabina mrgodeći se i smiješeći se u jedan mah.

Mlada se gospođa duboko naklone i poljube joj ruku. Sabinina ruka bijaše uvijek hladna. Ribičević je bio smeten.

- Ljutita? Vi ste, milostiva gospodo, bili ljutiti? Veoma žalim što smo zakasnili - nakloni se opet Mavro Šarinić.

- Ta znate i sami da nam je dosadno bez vas! - uzdahne Sabina, nasmiješi se i potepa lepezom Mavra po ramenu.

- Gospodo, vaša dobrota... - htjede nešto reći Viktor.

- O, dragi Ribičeviću, vi dobro znate da mi je na jeziku što mi je na srcu - pohvali se Sabina, te nakrivivši glavu gledaše mladiće ispod oka poput raznježene djevojčice.

- Sabino, tko ne cijeni tvoje kreposti? - uzdahne šaljivo Ilija Hribar loveći jedan pram vlasi iza uha i vukući ga preko čelava tjemena. Ilija Hribar je bio stari prijatelj obitelji Lozarove.

- Čuj, Ilija, meni je teško prepirati se s tvojom učenom glavom - odgovori Sabina, ako i neiskreno, a ono barem iskrenim glasom, tako da se na njene riječi Hribar osovio, naduo i hladno promjerio mlade prijatelje svojim lukavim pogledom.

- No, sad je dosta te šale - reče Sabina žmureći u Hribara. - Dragi gospodo, zar ne bi pošli malko gdje su ostali, gdje se pleše? Tamo je mladi naraštaj, ja ne slušam rado laskanja! Prošla su vremena kad mi je to godilo! Da, da, tamo je mjesto ovim našim mladim prijateljima, tamo je bojno polje, tamo su neosvojena srca! O, i mene je obletavalo jato obožavatelja dok su mi ruže na licu cvale! Zar ne, dragi Ivane, zar to nije istina? - upita Sabina okrenuvši se prema svome mužu.

- Sabino, ti ćeš uvijek ostati mlada! Ali si vragoljasta! - morao se nasmiješiti njezin muž, Ivan pl. Lozar.

- Ali je slatka! - šapnu Šarinić Ribičeviću u uho dižući mu s ramena nekakvu pahuljicu.

- I iskrena, vjeruj mi! - odvratila hladno Ribičević, koga bješe proniklo te večeri nejasno čuvstvo kajanja i čeznuća za obiteljskim životom. On je već nazrijevao u Sabini svoju buduću punicu, te mu se nisu sviđale Mavrove šale.

Gospođa prođu kroz više soba rukujući se i pozdravljajući se s gostima. Stan gospođe Sabine bio je velik, no i nekako neprijatan. Činilo se da se nalaziš u kakvom dućanu pokućstva, gdje se trgovcu rasprodalo najveći dio robe putem ovrhe. U cijelom namještaju nije bilo ukusa ni reda, jer bijaše sve pomiješano i u slogu i u bojama, a tome je razlog što bi Sabina u novčanoj stisci prodala sad jedan divan i nekoliko naslonjača, sad dva ormana, pa bi opet kupila, ako se sluči da dođe do novca, ono što joj trebalo u kući. Sabina je živjela naveliko, a ljudi se nisu tome čudili jer su znali da je donijela velik miraz svome mužu koji bijaše viši činovnik. Hodajući i šaleći se sa svojim gostima, ipak je Sabina mogla upotrijebiti jednu zgodu i upitati svoga muža:

- Tko je danas pozvao na zabavu ovu dvojicu?

- Dragi Sabino, misliš li Ribičevića i Šarinića? - začudi se Ivan pl. Lozar.

- Da; ti znaš da amo dolaze da se napiju i najedu, pa onda lažu djevojkama, pune im glave kojekakvim ludorijama. Ribičević..., Šarinić! Ma to je gladna sirotinja!

- Sabino draga, ta, zar mi nisi baš ti naložila da ih amo pozovem? - ispriča se Lozar snuždeno.

- Ti znaš da su mi odurni.

- Ja mislim da će Ribičević...

- Šta?... Ne budali! - reče Sabina i ošinu ga ljutitim pogledom.
- Čestit je on! Mogla bi Zorka s njime biti sretna! - usudi se reći Lozar gledajući uvis.
- Ja mu je ne bih dala. Ta, zadužen je preko glave! - šapne Sabina, a onda obrativši se mladim prijateljima reče glasno i slatko:
- No, draga gospodo, je li vam društvo po volji? Učinila sam sve što sam mogla da vam zadovoljim. Šarinić i Ribičević zahvale se dubokim naklonom.
- Ima ih dosta u fraku! - šapne Ribičević Šariniću.
- Vidim - odgovori mu ovaj nehajno promatrajući u drugoj sobi, u plesaonici, krasnu vitku crnooku djevojku, koja gledaše baš u njega, jer joj se činjaše vrlo poznatim.
- Djevojka je uprla svoje velike i misaone oči u Mavra, a na rumenim usnama igraše joj stidan smiješak. Vidjelo se da se čudi neočekivanu, neslućenu dolasku gospodina Šarinića. Kad se osvjedoči da vidi uistinu Šarinića, da to nije opsjena, dražesna joj radost zasja na prekrasnom licu, koje plane živim rumenilom. Krasna djevojka ne mogaše skinuti s njega svojih očiju, što su se bile širom otvorile, malne prestravile. Mavro Šarinić drhtaše. One crne oči mamile su ga sve bliže i bliže, on se utapljaše u njihovu sjajnom krugu, a Ružino lice, zadahnuto ljubavnim preobraženjem, milo se smiješilo pred njim, bljeskalo i rasvjetljivalo mu dušu.
- Mavro uđe u plesaonicu i nakloni se čarobnoj djevojci i nešto starijoj gospođi, koja stajaše uz nju. Sabina upozna Šarinića s gospođama:
- Gospodin Šarinić, prijatelj moje kuće - gospođa Martinić i gospođica Ruža, njezina nećakinja! Dragi Šariniću, evo kakvih krasnih ruža nalazite u mojoj kući! - reče Sabina laskavim glasom, mahnuvši lepezom prema Ruži, koja obori svoje crne i sjajne oči.
- Gospođa Jela Martinić bila se naklonila Šariniću hladno i tek primjetljivo, a njezina dražesna nećakinja ljubazno i umiljato.
- Gospođice, vi ste mi nešto poznati - reče Šarinić.
- Ja? - izusti tiho Ruža i porumeni.
- Da, samo od vida - doda Mavro.
- Moguće da nas poznate - reći će udova Jela nehajno.
- Dakako, sjećam vas se vrlo dobro! Vidao sam vas u Karlovcu, ako se ne varam - govoraše Mavro prekinuto, a glas mu jednako drhtao.
- Možda, gospodine. Da, i meni se čini, da vas poznam - odgovori mu djevojka zvonkim i toplim glasom koji dirnu u Mavrovo srce već ionako uzrujano.
- Da, vi ste stanovali u onoj ulici, što..., e znam ja - kimnu Mavro ustrmivši svoj pogled u Ružine oči.
- Vi znate i za ulicu? - uplete se udova Martinić koju iznenadiše ta odviše ljubazna tumačenja. Udova se namrgodila opazivši kako Sabina začuđeno sluša taj razgovor. Ruža se uzbuni. Njezine dražesne grudi naglo se dizahu i padahu, a njene se duboke oči upiljiše u Šarinićevo lice, pa im zjenice nemirno igraju, šire se i milo sijevaju.
- Sabina se smiješila i lagano klimala i svakoj je riječi pripisivala neku osobitu veliku važnost. Bila je i glasno ahnula jedanput, a uz to sve je žmirkala u svoju jedinicu kao da hoće reći udovi Jeli: moje dijete ne sklapa poznanstva s mladim ljudima!
- Zorka se bila naslonila o glasovir što bijaše na drugoj strani te prostrane sobe. Ona se zagledala u neku knjigu i hinila je da je duboko zamišljena, da nije opazila nadošle gospode. Njezine gole i bijele ruke sjajile su se na jakom svjetlu, što joj obasipavaše rascvjetano tijelo, jaki vrat, puna i cakleća se ramena i krasnu oveliku glavu. Duga modra haljina od svile, sapela je o bokovima, pa se spuštala na pod voskom namazan, u velikim naborima, sva načičkana skupocjenim čipkama. Rub haljine gurnula je nogom postrance, te se vidjela njena proračunato izložena noga u bijeloj cipeli. Zorka je gvirila u knjigu kao da mora proniknuti neku partituru.

Pred glasoviom je sjedio mršav čovjek, koščata i crvena lica, jakih i širokih laloka, plosnate otraga glave. I dugački žilavi vrat bio mu je crven. Taj gospodin zvao se Celestin Solarić. Sjedio je s nekom nehajnošću, a uistinu se trsio da oponaša kakva velika umjetnika, no umorna umjetnika. Udarao je u tipke samo jednim prstom poput klonula genija koji se zamislio u nejasne misli ne znajući kako da svrši svoju sonatu. Solarić se nije bavio glazbom, nije znao ni note čitati, no rado bi govorio o glazbi kao i o svim ostalim umjetnostima i znanostima. Taj čovjek plosnate glave jednako je pogledavao Zorkina snježna ramena. Njegov je pogled bio načas plah, požudan i divlji, načas oštar, zasićen i sumoran. Oči mu se uvukle duboko pod čelo te se činile šupljima.

Sabina bješe pozvala dva puta Zorku da se približi gostima, no Zorka se pričinjala da ne čuje, a kad je zovne treći put, hotimice drhtnu, okrene se i položi knjigu na glasovir.

- Gospodo, oprostite! Čitah Beethovena..., oprostite! - ispriča se Zorka približivši se i ne pogledavši nikoga u lice.

- Ovo moje dijete uništiti će oči; neprestano uči i čita - jadicovao gospođa Sabina i zabrinuto promatraše svoju jedinicu.

- Šteta bi bila tih krasnih očiju! - uzdahne Mavro Šarinić rukujući se sa Zorkom, a zureći u zjenice dražesne Ruže koja mu se zahvali smiješkom.

- Da, šteta! - potvrdi Viktor Ribičević.

- Božanstvene oči! Kano dvije sjajne zvijezde, posve slične majčinima! - reče naglo Solarić, i, kad svrši, ostanu mu usta posve otvorena.

- Prijatelj Solarić ima pravo - pridoda Ilija Hribar useknuvši se velikim modrim rupcem.

- Ti si velik mudrac! - odgovori Hribaru Sabina zlovoljno.

Zorka, slušajući ta laskanja, pogleda Ružu koja se čedno držala i mislila o Šariniću. Zorka je uistinu Ružu nazivala svojom najboljom prijateljicom. I Ružina tetka nije slušala taj razgovor nego je promatrala skupocjene Sabinine haljine i pomišljala: te krpetine stoje Sabinu koju stotinu forinti; da, barem dvije stotine, a to je mjesečna plaća njezinoga muža. Baš mi je žao što sam amo došla, no šta ću, moram radi Ruže. Ali za koga se kiti ova Sabina? Ma deset godina bit će starija od mene! Zlo će doći na ovu kuću; ta, zar nisu već sve rasuli? Ova kuća već je Petrova, a ako nije sva, bit će domala! Oh, lude li žene! - Da, sad se sjećam: već mi je danas morala povratiti onaj novac! Dosta sam bila luda kad sam joj posudila ono pet stotina! - uzdahnu Jela Martinić.

Ružina je tetka bila udova i veoma bogata. Mnogo se ljudi otimalo o njenu ruku i njen imetak. Bila je to žena mirna i bezazlena. Živjela je bezbrižno, polazila zabave i utišavala svoju savjest, osvjedočavajući se da to čini samo radi svoje nećakinje. Jeli je moglo biti oko trideset i pet godina, no činila se mlađom. Bila je srednjega stasa, jaka, kratka života, nešto suviše bujnih grudi; bijela i rumena u licu. Već je cijelu godinu danâ tugovala za mužem, koji joj je namro velik imetak bez potomaka. Udova je Martinićka bila dobra žena, blage ćudi, i čeznula je za obiteljskim životom. Uz velik imetak bilo joj teško živjeti onako osamljenoj, a kod takve kuće treba mudre glave da nadzire i ovo i ono. Jela bijaše u duši osvjedočena da su muškarci mudriji od žena.

Dok je Jela razmišljala o sudbini svoje prijateljice Sabine, sve se glave okrenuše prama vratima odakle je dolazila mršava i vanredno visoka žena, odjevena u blijedožutu haljinu od svile. Po haljini su bile prišite nekakve crvene vrpce. To je bila gospođica Irena Lozar, sestra domaćina Ivana pl. Lozara.

- A, evo naše ljubazne gospođice Irene! - usklikne Celestin Solarić klanjajući se Lozarovoj sestri, koja se približavala hodajući poput loše glumice kad želi da joj ljubavnik-kralj nešto razjasni.

Irena se nakloni prignuvši visoko tijelo baš toliko da se nije moglo reći: nije se naklonila.

- Kako ste, draga gospođice? - upita Ilija Hribar čisteći naočare modrim rupcem i gledajući u stakla prema svjetlu.

- Ja? - zapjeva Irena okrenuvši prema Hribaru glavu, tako da su joj iskočile i nategnule se žile na dugačkom i mršavom vratu.

- Da, gospođice! - nakloni se Hribar.

- Hvala, gospodine, boli me glava! - potuži se Irena i pritisne čelo prstima.

- A zašto suviše čitate? - zamljaska Hribar i teško uzdahne kao da i on odveć čita.

- Dakako, kad mi sestra uzme knjigu u ruke, ne ispusti je dok je ne pročita. Šteta što nije Irena muškarac! Oh, to bi bio učenjak! - reče Lozar njišući se na kratkim valjušastim nogama.

- Ivane! - ukori ga Irena oborivši čedno oči.

- Molim, to je istina! Dakako da je istina! - usklikne Lozar.

- Gospođice, vi, bez sumnje, mnogo čitate! - osmjehnu se Irena Ruži, a Zorku, koja je malo čitala, ukori strogim pogledom.

- Čitam - kimnu Ruža.

Zorka zakašlja i izbeči se iza Irene.

U taj čas zbude se vrlo neugodan prizor za sve prisutne. Tu među gostima bio je i dječak Silvio, brat Zorkin. Silviju je bilo oko deset godina, a bijaše prava kuga svojoj tetki Ireni, jer nije nikada mirovao, jer joj je uvijek zanovijetao. Stari je Lozar našao svom sinčiću stroga učitelja, a Silvio ostao isti. Irena bila sjela na rub naslonjača otmjeno, kako se pristoji u tako odličnom društvu. Sjedeći tako, opipavala je veliku crvenu ružu u kosi što je bila sva posuta nekakvim bijelim praškom. Mali Silvio stajao je iza Irenina naslonjača raširenih nogu i straga prekrivenih ruku, te slušao što gospoda govore. Irena bijaše toga dana živo iščuškala maloga Silvija, kome su sada sive oči zlorado sijevale. Silvio se plaho ogleda, uhvati straga naslonjač, povuče ga naglo k sebi, a gospođica Irena spuzne na glatki pod, gdje se prevali na leđa. Svi se osupnu i kriknu. Mali Silvio strugnu iz sobe kao strijela. Zorka poleti za njim da ga tobože uhvati, no ona mu reče, viknuvši za njim u svoju sobu:

- Sakrij se pod moj krevet!

- Užasno, grozno! - kriješta gospođica Irena dižući se s poda. Solarić joj pružio obje ruke.

- Oh, ti zlosretni dečko! - vikao Ivan Lozar.

- Sabino, sramota, užasno! Gle, evo kako si lijepo odgojila svoga sina! Oh, ja ne mogu više živjeti u ovoj kući! To je grozno, grozno! - ljutila se Irena.

- Ne možeš više živjeti u ovoj kući? A ti pođi u samostan! - plane Sabina. Okrenuvši se gostima, nastavi: - Gospodo, oprostite! Ta znate što su djeca! Oprostite!

- Oh, grozni, prokleti dečko! Čekaj ti, besramniče! - grozila se Irena dršćući cijelim tijelom. Ona nije znala šta da učini od jarosti i od stida.

- No, prestani već jednom! Što mi dijete proklinješ? Ta nije te ubio! Pala si na pod, a to se često zbiva i na plesu - reče Sabina i okrenu joj leđa, pa je još jednom preko ramena prezirno pogleda.

- Gospođice, umirite se, nije ništa! - stane je tišati Solarić.

- To su posljedice modernoga uzgoja, posljedice liberalizma - šapne Hribar udovi Jeli, koja se začudi riječi: liberalizam.

- Ah, sramote, sramote li! - uzdisaše Irena.

Zorka se teškom mukom suzdržava od smijeha; maše glavom prema tetki i šapće Ruži: - To ti je, to ti je original!

Ruža, žaleći Irenu, nasmiješi se sućutno i ukorno. Taj je ukor uvrijedio Zorku.

- Gospodo, k stolu! - poviknu u sretan čas domaćin Ivan pl. Lozar iz druge sobe, pa se tako prođe na noćni red, zastrijevši koprenom zaboravi neugodan Irenin pad.

Šarinić ponudi ruku Zorki. Pred njima idahu Ruža i Ribičević.

- Gospodine, zar ne da je krasna moja prijateljica Ruža u ovom bijelom odijelu s modrim cvijećem? - šapne Zorka.

- Da, prekrasna! - odgovori joj Šarinić i uzdahne.

- Prekrasna? - začudi se Zorka i gane se od neugodnosti.

- Tako rekoš - ustvrđi Šarinić zamišljeno.

- I Ribičević je prekrasan - šapne Zorka i pogleda Mavra nadajući se da će ga njezine riječi neugodno iznenaditi, no ne opazivši na Mavrovu licu nikakve promjene, smrkne joj se malko čelo.

Sva se gospoda namjeste oko velika stola na kojem stajahu hrpe vitkih staklenka između razna voća i cvijeća. Žuto se vino sjajilo u bocama kao da su pune plamena, a crvenika bacaše svoje rumenilo na snježni ubrus i na lijepo stolno posuđe. Sobom se rasplinuo ugodan miris pečenke, voća i cvijeća. U velikoj je peći veselo praskao plamen. Ugodno bijaše u toj toploj sobi; na svačijem je licu sijevala radost. Mlađi se kriomice pogledavahu, smiješeći se zbog onoga prizora koji je bio ozvolovljio neke pametnije ljude i gospođicu Irenu. Uvrh stola sjedila je gospođa Sabina, zdesna joj bio Solarić, a slijeva udova Jela. Ostali sjedoše kako je kome gdje bilo naznačeno mjesto. Bilo je tu trgovaca, činovnika pa i nekoliko ljudi bez stalna zanimanja. Ruža i Ribičević sjedili su nasuprot Šariniću i Zorki. Sabina bi priredila svake godine po jednu sjajnu "zabavnu večer", no danas se sakupilo kod nje najvećma trideset osoba, sve bliži prijatelji. Zabava bi morala biti srdačna, bez prisiljene ukočenosti. Ljudi su rado zalazili u Sabininu kuću, jer govorahu ti isti ljudi da se kod Sabine sakuplja baš cvijet najotmjerenijeg društva glavnoga grada. Sabinina kuhinja bila je na dobru glasu.

- Molim te, draga Sabina, ja ne vidim Jakova! Zar nije kod kuće? - opazi Ivan Lozar.

Sabina svrne okom po gostima, čelo joj se smrači, pa uozbiljivši se, odgovori jetko:

- Ne znam, gdje je taj dečko... Gle, ni Milan nije još došao! Oh, ta me netačnost može razljutiti!

- Pozovi gospodina Vojnića - naloži Zorka sluzi. Zorka je čula riječi svoje majke, no pričinila se kao da ih ne čuje, pa je ono zapovjedila sluzi, šaleći se s Ribičevićem.

Malo potraja i dođe u sobu Jakov Vojnić, mladić visoka i krasna stasa, plave brade i kose. Držao se veoma ozbiljno, malne dostojanstveno. Jakov sjedne negdje pri dnu stola, na svoje obično mjesto. Bio je on pravnik u zadnjem tečaju, a stanovaše u Lozarovoj kući da poučava maloga Silvija. Zorka je s njim učila povijest i zemljopis. Tako se, barem, u kući govorilo.

Ilija Hribar namjesti bolje naočare na debelom nosu, uzvine malko glavu nad desno rame, stisne usne i pogleda Vojnića, namrgodi se, pa se opet nagne nad svoj tanjir i počne naglo jesti.

- Nikad ništa od toga Vojnića! - uzdahne sažalno Solarić, približiv se k Sabini koja ga pogleda i slegne ramenima.

Lozar se osmjehnu Jakovu Vojniću i pokazao mu rukom jela i staklenke, kao da mu je htio time reći: dragi Jakove, jedite, pijte i ne sramite se! To sokolenje Lozarovo bilo je Jakova uvrijedilo, no Lozar to nije opazio, jer se bio zagledao u boce, gdje se iskrilo zlatno vino. Na Lozarovu licu vidjela se velika briga. Prenuo bi se samo časak, progovorio bi koju riječ s udovom Jelom, a onda bi se opet zamislio. Njegovo bi lice zadobilo tada izraz teške neizvjesnosti, izraz čovjeka, koji se glupo podaje svojoj sudbini. U sobi je bilo vruće. Na Lozarovu čelu caklile su se debele kaplje znoja. Gosti nisu promatrali njegovo lice, jer je razgovor bio općenit i živahan. Samo je gospođa Sabina opazila da su joj muža snašle neke brige, no ona, njegova žena, dobro mu je poznavala ćud, pa s toga nije sebi ni trla glave. Trudila se da se pokaže veselom i bezbrižnom, no radost njena lica bijaše lažna, posmijeh neiskren, ljubežljivost prisiljena. Njene nemirne oči pogledavahu na sve strane, naglo, proračunato, ne odavajući nikakva čuvstva. Pod blijedim čelom bile su te oči prevelike, a premalo sjajne; nisu te mogle dragati, jer u njima nije bilo ni one vlažne i mile mekoće ni srdačnosti, već nešto lukavo, hinjeno, nestalno i zasićeno. Te Sabinine oči bile su lijepe i bojom i oblikom, no nisu bile ni duboke, ni misaone, već oprezne i tvrde, kao da je iza njih sila zbijena i hladna mesa.

Negdje u pô večere bane u sobu mlad čovjek, veoma vitka stasa, bjeloputna lica, plavih zalizaka i malih brčića, te se stane klanjati na sve strane, žmureći u goste zelenkastim staklenim očima. Pristupi Sabini, otmjeno i važno joj poljubi ruku, pa onako prignut učini glavom polukrug u zraku, smiješeći se neprestance. Zatim pogladi svoje bijele ruke, dodirnu ovratnik, izvuče ošve košulje ispod rukava fraka, poravna kosu, ogleda se u zrcalu, zakašljuca i sjedne napokon do Zorke.

- Divan mladić! - uzdahne Ilija Hribar i ispije pô čaše vina, obliže usne, cmokne jezikom, pa opet uzdahne: - Divan mladić!

- A gdje si ti, Milane, dosada bio? - upita Sabina pridošlicu razvalivši hotimice oči kao da se nada nekoj velikoj novosti.

- Milostiva gospođo, da, znate, molim lijepo, da, oprostite mi, mi smo imali sjednicu za onaj ples u dobrotvorne svrhe, da, dobro... dobrotvorne. Oho, to će biti kra... krasan ples! Itekako! Naravno, sva aristokracija, ban, svi će doći! Milostiva, oprostite, molim lijepo, oprostite! - ispričavao se Milan Krišković izgovarajući riječi bez ikakva naglaska, silomice kroz nos, vrlo otmjeno.

Ribičević pogleda značajno Šarinića. Tim pogledom htio mu je reći: gle kako bezobrazno laže taj Milan Krišković! Ta zar ga nismo vidjeli u kavani, gdje se razgovarao s onom djevojkom?!

Zorka, sjedeći među Milanom i Šarinićem, opazi onaj važni Ribičevićev pogled, pa sluteci da se taj pogled tiče ispričavanja Milanova, upita tiho Mavra Šarinića:

- Zašto vas je Ribičević ovako začuđeno i značajno pogledao?

- Mene? - lecne se Mavro.

- Da!

- Kada?

- Ma evo, ovaj čas!

- A da, imate pravo! Mi smo...

- Govorite, govorite!

- Što da vam, gospođice, kažem?

- Brzo govorite!

- Mi smo vidjeli gospodina Kriškovića... u kavani, gdje se razgovarao...

- U kavani! - začudi se Zorka. - Da, on se, bez sumnje, razgovarao s onom djevojkom...

- Ne, gospođice, čitao je neke novine - odgovori Šarinić smeteno.

- Molim vas, kažite istinu!

- Bio je vrlo zadubljen u te novine; da, zadubljen, ta, znate da se..., da se dan-današnji svi Milani bave politikom - našali se Mavro naglasivši riječ: Milan. Zorka se nasmiješila kao da razumije šalu.

Milan Krišković, držeći u jednoj ruci nož a u drugoj vilice, reče Sabini kroz nos, posve razvodnjeno:

- Da, zbilja! Milostiva gospođo, malo da nisam zaboravio! Dakako, znajte, u našoj sjednici mi smo se usudili izabrati vas *patronessom* našem plesu! Dakako, he, he, he! Svi članovi burnim pljeskanjem odobriše moj, da, molim, moj prijedlog.

- Ta je sjednica bila, valjda, danas poslije podne - opazi Zorka kao nehajno.

- Što, divna gospođice? Da, danas, malo prije nego što sam amo došao, odobriše moj prijedlog svi članovi, bez iznimke svi, dakako svi!

- Divan mladić! - zamljaska Hribar mičući naglo usnicama kao da nešto žvače.

- Je li tvoj prijedlog odobrila i kasirica one kavane? - šapnu mu u uho Zorka.

Milan položi na stol nož i vilice i odgovori joj u uho:

- Molim te, ne budi glupa!

Zorka drhtne i pocrveni. Njezina majka je opazila taj kratki domjenak i nešto se smutila.

- Sabino, hoćeš li usrećiti gospodu svojim patronatom? - upita Ivan Lozar vrlo zabrinuto, gledeći svejednako u strop, kao da tu traži odgovor na svoje pitanje.

Sabina mu ne odgovori, no on je dobro znao da nije prečula njegovo pitanje.

- A kad je taj ples? - kimnu Solarić prama Milanu, gledeći svoju oštru bradu, koja je bila tamnija do ušiju negoli pod ustima.

- Za koji dan, gospodine! Dakako, vi ćete nas, gospodine, počastiti? - nakloni se Milan.

- Dragi Milane, vi ste još mladi, imate dosta vremena da što god za čovječanstvo učinite, no mi...

- Gospodine, molim vas! Svima bi nam žao bilo da ne dođete - nakloni se opet Milan.

- Čujte, to vam je vrlo teško! Odviše, odviše posla! - potuži se Solarić.

- Dakako, odveć posla! - uzdahne sada Ilija Hribar. - Mi, uistinu, nemamo vremena da što god za narod uradimo. Ja bih morao, na primjer, dobiti od vlade dopust da svršim jednom započetu radnju. Da, kod nas jošte nijedna struka nije obrađena, a istina je da sam se baš dosta namučio, no..., no to se i opaža - svrši Hribar i otare čelo velikim rupcem.

- Je li to ona radnja o kojoj smo govorili? - upita Irena Hribara, koji kimnu i reče:

- Strašan je to posao!

- Oh, krasno! Sav će svijet govoriti o vama kad bude gotovo! - uzdahne Irena.

- Gospodice, molim, molim! - branio se Hribar. On je već dvadeset godina pripovijedao o svojoj započetoj radnji.

- Naša se vlada vrlo malo brine za pozitivne znanosti - zapiskuta opet Irena.

- Da, za pozitivne, za pozitivne - doda Milan Krišković smiješeći se gostima. Milan je bio osvjedočen da briljira u tom društvu poput najsajnije zvijezde.

- Draga Ružo, koliko je već sati? - upita udova Jela svoju nećakinju tepajući rukom po ustima da se ne opazi zijevanje.

Ruža malko porumeni. Milan pogleda najprije udovu, pa onda Sabinu, koja mu namignu osmjehnuvši se porugljivo. U tom času pričinila se Sabina Mavru Šariniću posve prostom ženom.

- Zar ti je dosadno kod mene? - upita Sabina Jelu.

- O ne! - odgovori udova kroz prigušeno zijevanje.

Sabina se približi Solariću i reče mu tiho:

- Smiješne li žene! Ja ne znam ni sama kako mi se ušunjala u kuću ova udova. E što ću? Danas se dolazi u doticaj sa svakojakim ljudima.

- Jela je veoma dobra gospođa, pa i...

- Lijepa partija, dragi Solariću. Nije stara, dosta je lijepa, nešto glupa, no ima novaca, a to je glavna stvar.

- Ja da se ženim! Ja, udovac!

- Pa zašto ne? Pokojna Solarićka bila je najsretnija žena! - reče Sabina tiho, a gledaše mu živo u oči.

Solarić uhvati nešto brade prstima, metne dlake među zube, te griskajući ih, ogledne se plaho i reče šupljim glasom:

- Čemu sada taj razgovor?

I Sabina i Solarić bijahu u tom trenutku vrlo neprijazna, da, malne odurna lica. Sabina se silomice nasmiješi i svali na svoga susjeda pogled poput site mačke; Solarićeve oči divlje sijevnu, pa se naglo povuku u svoje koščate i duboke rupe.

Dok Sabina i Solarić tako šaptahu, razmahalo se društvo, te se vikalo, smijalo i napijalo na sve strane. Milan Krišković, dok se tako bučilo, šapne Zorki:

- Sutra poslije podne...

- Ne mogu - odgovori mu djevojka obazrijevši se plaho.
- Zorko!
- Nikako! - šapnu ona ljutito.
- Dušice! - umoli je Milan.
- Šuti! - opomenu ga Zorka tiho, a onda reče nešto glasnije: - Molim vas, je li uistinu Ruža tako krasna kako to mnogi naklapaju?
- To su luđaci; - od Zor... Zorkice nema ljepše u Zagrebu!
- Milane, ja sam ljutita na tebe! - opet će Zorka tiho.
- Hm! Ljutita, dakle? A zašto ljutita? - nasmiješi se Milan i ogleda svoje nokte.
- Tiho! Gleda nas Ribičević! Nije mi drago da nas tko promatra.
- Znam, no i onaj na kraju stola, onaj Voj... Vojnić! Zar se ne zove tako? - upita Milan, a dobro je znao da se onaj na kraju stola zove Vojnić.
- Što je s Vojnićem? - Zorka će ozbiljno.
- I on u te bulji!
- On!... Zbilja? - šapnu Zorka radosno.
- Vidiš, protiv Ribičevića neću ništa da kažem, no onoga Voj...
- Vojnića! - pomogne mu Zorka, uprijevši u njega oči.
- Ja ga ne prezirem! - pocrveni Zorka i podigne desno rame.
- Dakako, ti ga ljubiš...
- Ne luduj! Zar znaš ti što je ljubav?
- Zorkice, sutra, dakle! - šapne Milan nakon kratke stanke.
- Ne znam - nakrivi glavu Zorka i zatvorivši usta usisa u nozdrve mnogo zraka.

Već se ispilo mnogo nazdravica, a Zorka i Milan još te bi šaptali da nije ustao Ilija Hribar, ravnatelj stola, da nazdravi prijatelju Solariću kao velikom učenjaku, silnom značaju, suncu poštenja, te kao prokušanom i požrtvovnom otadžbeniku. Dok se Hribar trsio da iznese na vidjelo sve silne vrline svoga prijatelja, vladala je potpuna tišina u sobi, te se čulo samo ahanje gospođice Irene, koja se ubrajala u ceh slavni suvremenika, pa to potpunim pravom, po mnijenju g. Ilije Hribara. Sunce zađe a mjesec izade; Hribar sjedne a Solarić ustane. Široke mu se laloke ganu, velika i oštra jabučica poskoči mu u grkljanu, oči mu isplaze iz svojih rupa i sijevnu svetim žarom. Lice mu se preobrazi, kosa dignu uvis, pa kad mu stanu micati i zlatne usne, cijela se Nijagara najlaskavijih superlativa iz njih istočila. Hribar, gladeći svoju ćelavu glavu, čedno slušaše svoga prijatelja, dok je uzveličavanje pljuštalo. Suze zanosu i radosti zaliješe Irenine oči. Ona blagosiljaše providnost što joj je dosudila da može slušati takve velikane.

Kad bude govor svršen, ustane Milan Krišković, pođe u plesaonicu, pa udari u tipke glasovira. Zvuci valcera izmame mlađe ljude iz sobe gdje se večeralo. No i majke i tetke dođu u plesaonicu te posjedaju na crvene stolice da promatraju zabavu, za koju su već bile njihove noge, kako su same govorile, nešto preteške. Ples odmah otpoče.

Ribičević je obavio desnicom jaki struk bujne i stasite Zorke, pa valsira zanosno, kao nikad u svom životu. Licem mu se prolilo žarko rumenilo, pomućene oči mu plivaju u nekom prijatnom osjećanju, a na pootvorenim usnama krili mu se više negoli radostan posmijeh. Pred njegovim zjenicama cackle se Zorkina jaka i okrugla ramena, posuta praškom, rekao bih, samljevenim staklom. Prsa mu se šire, jer milotno i omamno miriše biće Zorke, kojoj je put bijela poput slonove kasti, topla i nešto uznojena. Maglica, što joj titra nad ramenima, vije mu u lice, na zapuhe, kad se naglo s njom okrene. Ribičević je osvjedočen da će biti najsretniji suprug, da će uz Zorku uživati najtišu sreću, najveće blaženstvo. On je o tom osvjedočen, jer mu se neka slast splela i preplela

cijelim bićem, jer mu noge podrhtavaju, kao da mu ih netko potkosio, jer mu je neka raskošna uzrujanost svladala srce i poremetila u njemu odmjereno kolanje krvi.

I Zorka je blažena. Ona osjeća da joj Ribičević ruku stišće, ona zna da nije hinjen taj stisak, ta njegovi pogledi jasno joj vele da je on strastveno ljubi, da gine za njom; no, i ona bi njega ljubila jer je ime Viktor zvučno i gospodsko ime, pa i noga mu je lijepa, a otmjeno je odjeven i duhovit je, a zar joj nije jednom rekao, na nekom plesu, da je u nje samo jedna pogreška, a ta je pogreška što je ona, Zorka, suviše lijepa, da, suviše krasna! Da, Zorka bi ga ljubila, ali njoj se i Vojnić sviđa, a to križanje osjećanja vrlo joj smeta, ona ne zna za koga da se odluči; teško je to, veoma teško, jer Vojnić nije jošte namješten, dočim bi je mogao suprug Ribičević pratiti na plesove, na zabave. Dakako da bi mogao, to je jasno, ta on ima već sada stalnu plaću, pa ako se i ne bi uvalila u gospoštiju, živjeli bi kao što žive i drugi, a dok se Ribičević nešto više popne, pripomagali bi roditelji. Oh, ona je osvjedočena da će ipak Ribičevića ljubiti, da će uzdisati i živjeti samo za njega i za svoju dražesnu i zlatokosu dječicu, za male Ribičeviće! Zorku obletavahu ovakve radosne misli; no ona zadnja misao, o malim Ribičevićima, bila joj je gorka i pomutila joj je svu radost.

- Zorko, zašto ste tako nemilosrdni? - šaptaše Ribičević, a dah mu bio suh i vruć.

- Ja nemilosrdna!... Molim vas, dra... dragi Viktor! - odgovori mu Zorka zadihavajući se i naglo blijedeći.

- Zorko, divna Zorko, izustite samo jednu riječ utjehe! Zorko, spasite me... ja trpim!

- Prestanimo, ne mogu više plesati, nije mi dobro! - Što će reći ljudi što toliko vremena plešemo?

- Toliko vremena! Meni se čini da ste mi u naručju jedan cigli čas - uzdahne Viktor i stisne joj lijepu i oveliku ruku.

- Razgovarasma se i zaboravismo se! - šanu Zorka nježno.

- Vi ste, Zorko, blijedi! - začudi se Viktor i zabrinuto je pogleda.

- Prestanimo, molim vas - Zorka će tiho i bojažljivo.

Prestanu, pođu u jedan kut sobe, pa tu sjednu jedno do drugoga. Zorka gledaše zamišljeno u supor preda se. Bila je vrlo snuždena. Velika sumornost prostrla se po njenu licu.

Milan Krišković stisne obrve, zažmuri u Zorku, zaljulja glavom, saže ramenima, te uze udarati u tipke glasovira većom silom, nekom odlučnošću. Njemu je bilo žao što je Zorka onako naglo probljedjela.

Ples se već posve razmahao. Pod se trese, čuje se odmjereno sklizanje nogu, par leti za parom, miješaju se crne i plave glave u svjetlu, što lagano podrhtava. Uvojci i svakojake pletenice njišu se i poskakuju po golim ramenima. Ta se ramena otkrivaju na mahove iza muških crnih haljina, da se zasjaje i da se opet sakriju u onom vrtlogu. Zrakom se rasplinulo nešto omarno, živo, a sve to titra i bliješti u onoj prijatnoj i raskošnoj toploti što obavija Sabinine goste. Iz plesaonice vidi se niz rasvijetljenih soba, a tamo u trećoj sobi sjede uza sto neki stariji ljudi, sijedi, ćelavi, crvenih obraza, te mašu rukama, ustaju, držeći čaše u ruci, piju, viču nešto, sjedaju i opet grabe nešto po stolu.

Gospođa Sabina došla je u plesaonicu i uvalila se u velik, crven naslonjač, udobno, zaboravno, gospodski. Glavu je malko nagnula prema Iliji Hribaru, koji sjedi do nje. Kako se sasvim utisla u naslonjač, velike joj se grudi uzdigle i izbočile. Život njene crvene haljine od baršuna napet je na svakom šavu, pa se i čudi udova Jela, koja je promatra ispod oka, jer ne pojmi kako može Sabina disati onako sapeta. Sabina, ta lijepa i zdrava žena, ta otmjena gospođa, promatra svoje goste, svakome klima, svakome se smiješi, a njezin posmijeh, ako i nije odsjev srdačne iskrenosti, ipak preleti dosta ljubežljivo i laskavo preko njezinih crvenih usana, dok se napokon, iza velike lepeze ne pretvori u posmijeh zabrinutosti, dosade i prezira. Sabini bit će više od četrdeset godina. Njezina crna i posve glatka kosa sjaji se kao gavranovo krilo. Lice joj je oblo, puno i bijelo, a samo pod očima prelazi ta bjelina u žučkastu boju, koja se slijeva u modrastu pod samim dugim trepavicama. Te trepavice neprestance dršču. Sabina svakim časkom zatvaraše oči, samo kad bi se

hotimice čudila, otvorila bi ih širom, na dulje vremena. Nad ustima crne joj se maleni, mekani brčići, tek da ih opažaš, kao da je mah nad njima huknuo.

Malo podalje sjede Solarić i Irena, Lozarova sestra. Djevojka prevrće oči, bijele i velike. Te su oči iskočile iz svojih jama i sjećaju te na kuhanu ribu. Irena se smiješi, vide joj se dugački, žuti i nešto pocrnjeli zubi, vide se oba niza tih zuba, i jošte dosta crvena mesa gdje su izrasli. Svaka njezina usna za sebe se smiješi, na svoj način, jer se te usnice teško mogu sastati. I bridasta ramena gospođice Irene su gola, a te kosti prevučene su mrkom i kao oparenom kožom. Irena sve se nježi i mazi oko Solarića, a to može Sabinu razgnjeviti i ogorčiti. Solarić sluša i ne sluša Lozarovu sestru; njegovi pogledi traže bogatu udovu Jelu, a često i njenu dražesnu nećakinju Ružu, no ovu potonju oprezno, kradom.

- Vidiš li onaj kostur? - upita Sabina Hribara, mašući lepezom silovito, tako da su joj lepršale na grudima nekakve vrpce.

- Irenu? - odgovori Hribar sažalno i puhne kroz nos.

- Da! Ala je glupa!

- Zašto? - začudi se Ilija Hribar i sakupi usne pod nozdrvama.

- Ti poznaš Solarića - šapne Sabina i zaljulja glavom.

- Poznam; dakako da poznam! He, vrlo pametan i uman čovjek! - odvrnu Hribar, te zatvorivši oči raskrili malko ruke.

- Prevejanac da mu nema para! - kimnu Sabina nagnuvši se do Hribarova ramena. Njezine se oči otvoriše u taj čas posvema, gornja usna joj se uzvinu i otkri niz jakih i oštarih zuba, snježnih poput mliječna jantara.

- Oh, vi, žene! Sabino, nemoj tako!

Sabina mu se porugljivo nasmiješi, a on dodade:

- No, no, i ja se..., da..., i ja se slažem donekle...

- Donekle?

- I ja se slažem s tvojim mnijenjem. Dakako, prevejanac, da, lo... lopov!

- Zar ne vidiš kako bulji u Ružu?

- On?... Gle, vidiš vraga! No on se vrze i oko udove! - reče Hribar kao nehajno.

- Da, ništarija! - Prvu je ženu zatukao, a sad hoće da vjenča dvije u jedan mah!

- Sabino, dakle zatukao prvu?

Sabina zirne u Hribara nepovjerljivo. Hribar naglo izusti:

- Zatukao?... Ne vjerujem..., to jest..., on je kadar to učiniti!

- Gledaj, gledaj, kako mu se Irena kesi, kako očima prevrće! Oh, ti, bluno! Ha, ha, ha, molim te, pogledni je! Ma, pravi kostur, stara daska, nit' žena, nit' muškarac! - govoraše Sabina u lepezu.

- Da, pravo imaš! Zar se Solarić neće s njom vjenčati? - nakesi se Hribar.

Sabina gurnu Hribara laktom, pogleda ga začuđeno i šapne:

- Zar to želiš? Ilija, šta si pitao? Ti hoćeš da ti se smijem? No, kanimo se Irene! - mahne Sabina lepezom, te naslonivši glavu na oslon sjedala, uozbilji se i upita ga, žmureći u svjetiljku, što je visila po sredini sobe: - Jesi li već govorio s Petrom Vojničem?

- A! - trže se Hribar na stolici i zavrti glavom.

- Nisi? - upita Sabina jako otegnuto.

- Ne! - puhne Hribar.

- Ja trebam - smrkne se Sabina.

- Petar je velika tvrdica! Ne da, pa ne da! Petar veli da ova tvoja kuća ne vrijedi koliko ti misliš - reče Hribar žalosnim glasom.

Sabina naglo zatvori lepezu.

- Sabino, jesi li govorila? - upita tiho i nakon kratke stanke Hribar.

- S udovom Jelom?

- Da!

- Nisam! - odgovori ona oštro i zagleda se u ljude što su plesali.

Hribar upre ruke u svoja raširena koljena, prigne se prema Sabini, pa kimnuv ponosno glavom, stisne usne i izreče, važno naglašujući svaku stavku:

- Dakle ti držiš da me udova ne bi odbila?

- Hoćeš li da s njom govorim? Udova je vrlo bogata, vrlo bogata!

- Ni ja nisam bogalj... A moje ime? - osovi se Hribar.

- Tvoje ime?... Meni se čini da udova ne drži mnogo do slavni imena!

- Sabino, ti nisi baš u najpovoljnijim...

Sabina prekrži noge i pogleda u rt svoje lijepe cipele, kojom je naglo micala.

- Sabino, znaš i sama da udova ima dosta novaca. Ti si njena prijateljica, nagovaraj je.

- Da, ona mi je iskrena prijateljica - odgovori Sabina, jošte jednako tresući rtom svoje cipele.

- Govori, dakle, postaraj se da se...

- Ti dočepaš njene kese...

- Oh, oh, dakako, i to, no udova mi je i draga! - nakesi se Hribar i prođe rukom preko glave.

- Lijepa žena! Gle, ti si zaljubljen... Ilija, trebam sutra; ne zaboravi!

- E, e, kušat ću, no valja da govoriš s udovom!

- Amo ruku! Ne, ne trebam tvoje ruke!

- Sabino, zar ti do moje riječi ništa ne držiš?

- Ja?... Idem k udovi - šapnu Sabina i htjede ustati, no opazivši Ružu kod tetke, osta na svom mjestu.

- Ruža je lijepa, Ilija, hoćeš da njoj štogod kažem?

- Molim te! Gle, ti se sa mnom šališ! - nasmije se Hribar usiljeno.

- Pričekajmo dok se Ruža odmori, jer ne mogu udovi govoriti u njenoj prisutnosti.

Sabina i Hribar nastave svoj razgovor. Nisu dugo čekali jer domala stupi pred dražesnu djevojku Mavro Šarinić. Mladić se nakloni i umoli je da se s njim okrene nekoliko puta. Ruža se milo osmijehnu, porumeni, ustane, položi lepezu na krilo svoje tetke, a onda, podavši se nježno i povjerljivo u Šarinićev naručaj, zaplovi plesaonicom. Mavro je osjećao sada njenu mekanu ruku u svojoj ljevici, te bi on i stisnuo bio tu ruku, no bojao se da bi Ruža jako porumenjela, da bi ga s posmijehom ukorila, da bi možda i zadrhtala. Njegova desnica lagano obavijaše vitki i gibljivi struk, te srećno počivaše na njezinim dražesnim bokovima, no on to nije znao jer ga bješe očarao njezin neprestani radosni smiješak, jer ga omamljivaše miris njene valovite i sjajne kose, jer se utapaše u milju njene velike, raširene i misaone zjenice. Pred očima mu bljeskaše njezin slatki posmijeh, što je sinuo na rumenim i vlažnim usnama, da se odatle prospe i razmreška po cijelom milolikom licu, da sine stotrukum dražesti na svakom potezu, na svakom uzvisku, u svakoj jamici toga bajnoga lica. Mavro je čutio da mu srce dršće, da ga tu nešto slatko steže, a Ruža se sjećala svoga prozora u Karlovcu, sjećala se svoje tuge što je bila zaokupila kad nije više vidala Mavra; no sada je drži u naručju onaj o kome je toliko puta snivala. Ruža je znala da bi bila srećna da je uvijek obavija

Mavrova desnica. Ona misljuje da ne bi mogla onako sama živjeti, da bi uvenula, da bi umrla, a sad joj je bilo tako ugodno osjećajući neki slatki srh što joj je gmiljio cijelim mladahnim tijelom.

Ruža je poznavala Mavra Šarinića samo od vida, no vrlo ga je dobro poznavala, jer ga je često vidjela u Karlovcu, gdje je on bio na kratko vrijeme u službi. Kad bi Šarinić pripovijedao da je lijepo u Karlovcu, da je to najnarodniji grad, te da ima u njemu krasnih djevojaka, to bi on uvijek mislio na Ružu, jer mu se ona bila duboko usjekla u pamet i u srce. Kad je još boravio u Karlovcu, šetao bi iz puste dokolice, tako mu se onda činilo, pod Ružinim prozorima, no kad ga kasnije premjestili u glavni grad, često bi osjećao da mu nešto u srcu nije u redu, a onaj prozor u Karlovcu i onu lijepu crnokosu glavicu nije nikako mogao istrgnuti ni iz srca ni iz pameti. Jednoga dana, kad je već snovao da skoči do Karlovca, opazi Ružu u Zagrebu, u Ilici. Sav uzdrhta od radosti. Jošte istoga dana sazna da će Ruža dulje vremena ostati kod svoje tetke, koja je već nekoliko godina stanovala u Zagrebu. I Jela je bila Karlovčanka.

Mavro Šarinić poznao se s Ribičevićem iz Beča, gdje su bili zajedno na naucima, a došavši u Zagreb, odvede ga Viktor u kuću gospođe Sabine. Lijepa Zorka u brzu se ruku s njim prijatelji. Taj mladi i mučaljivi činovnik vrlo joj se sviđaše, no u kući, a i izvan nje, već se pogovaralo da će Ribičević doskora prstenovati Zorku. To se natucalo onako izdaleka, neizvjesno.

Kad je Sabina prolazila plesaonicom da se približi udovi Jeli, opazi je Solarić, te videći da je sama, pohiti k njoj, ponudi joj ruku i tiho joj reče:

- Sabino, valja da ti nešto kažem!

- Izvoli! - odgovori Sabina hladno.

- Irena je poludjela!

- To si mi htio reći?... Samo to?

- Da, samo, samo to! Sad mi je spočitavala što se obazirem za onom udovom!

- Jelom?

- I za njezinom nećakinjom!

- I za njom?

- Da, za Ružom! - reče Solarić, a usta mu ostanu otvorena.

- I ja sam već to opazila! - kimnu Sabina čvrsto naglasivši riječ: to.

- Sabino, pomisli, ovako ne može potrajati; nije pošteno od mene... Ja sam mu prijatelj! - klimaše Solarić gladeći bradu.

- Lozaru? - šapne Sabina i naglo stane zatvarati i otvarati oči.

- Tvoja mi je sreća na srcu!

- Tako? Nisam znala da si tako nezahvalan! - reče Sabina okornim glasom i uzvinu glavu nad zatiljak.

- Ova kuća nije već tvoja; vjerovnici ne mogu čekati... Ti znaš, što se mene tiče, budi mirna!

- Ti hoćeš da...?

- Ja ti želim pomoći. Ruža je bogata...

- Hvala bogu! - uzdahne Sabina... - Dakle u tom grmu leži zec!

- Sabino...

Sabina zažmuri i ugrize donju usnicu.

- Djevojka je bogata - šapne Solarić.

- No? - reče Sabina, i udari zatvorenim lepezom o dlan.

- Da... dijelimo?

- A!

- Ne vjeruješ?

- Smiješno! Govori s njenom tetkom... Smiješno, jedan hoće nećakinju, drugi tetku! - istisnu Sabina kroz zube.

- Tetku! - zinu Solarić.

- Da, Hribar!

- Gle, što je sunulo u glavu toj liji! - muklo će Solarić. U taj čas, oči mu sijevnuše od jarosti.

- Molim te, ne benavi! Sutra trebam! Obećao si mi! Zar misliš da sam već zaboravila?

- Sabino!

- Šta je?

- Ti si me već uništila! Odakle da ti nasmažem toliko novca?

- Vрати mi što sam ti dala prije pet godina!

- Već sam ti vratio!

- Ni deseti dio! Ja čekam sutra! Obećao si mi, zar tvoja riječ...?

- Ne vrijedi ništa u ovom slučaju!

- Pa ti veliš da je Hribar lija?

- Sabina - zaškrinu Solarić prigušeno i stegnu joj ruku da je od boli zadrhtala.

Solarić se udalji iz plesaonice ne pozdraviv nikoga. Prolazeći zatim onom sobom gdje se večeralo, opazi Lozara, koji se bio uvalio u jedan naslonjač. Lozar je držao čašu vina na koljenu i zurio pospano u sto. Lice mu je bilo crveno, nabuhlo i narovano.

- O, o! Zar već odlazite? - upita Lozar Solarića.

- Boli me glava, pa već je i kasno!

- Vi ste divan čovjek! Da, da, rano spati, rano spati, to je red: dakako, divan čovjek! - klimaše Lozar debelom glavom, na kojoj su se sjajile kratke prosijede vlasi.

- Laku noć! - promrmlja Solarić i ispadne iz sobe. Lozar zavrti prstima desne ruke pred čelom, te počne mrmljati sam u sebi: E, učena glava taj Solarić, da, učena glava, no vrlo je bezo... bezobrazan... A što to velim? Bezobrazan...? Da, tako je! Dakako da je bezobrazan!... Ej, divan je to čovjek!... Hi, hi, hi, trbuh domovina, on otadžbenik, tukao se po trbuhu, da, kad smo ono suviše gucnuli na moj imendan! A tko je taj Solarić, a tko je taj njegov prijatelj Hribar?... Zdravlja mi, našla vreća zakrpu! Hi, hi, hi! - zamašuka Lozar debelom glavom, pa ispiвши pola čaše, nastavi: - E, e, e! To su veliki ljudi, patrioti, za... zastupnici, učenjaci! Da, da, Hri... Hri... Hribar i Solarić i Sol..., ti imaju soli u glavi! Zar ne veli Sabina, moja žena Sabina, da se moramo ponositi što k nama dolaze... Hm!... No zašto hm? Zar se ja, možda, ne ponosim? Da, Sabina ima pravo, dakako da ima pravo moja žena Sabina, moja divna ženica! Sabina, vjeruj! - kimnu Lozar sada i ispije donju polovicu u čaši, pa nastavi: - Divno vino, divno, vjeruj da se ponosim, oho, molim lijepo i te kako, da se dičim!... Solarić... talenat... veleum... Hribar... divno... divan ples... dobra večera... domovina, da, žrtve znanosti... učenjaci... uče... njaci - svrši Lozar, slatko usnuvši.

Lozar poče domalo silno hroptati i hrkati. Njegova debela i ošišana glava uvalila se u tustilo kratka vrata, kojemu se koža dizala iznad košulje u mesnatim kolobarima. Jedno mu je oko posve zaklopljeno, a drugo napola otvoreno, te se vidi u njemu mezdra, crvena od upale. Brci mu se objesiše preko klepavih i nadutih usnica. Cijelo obrijano lice oblilo mu se tamnim rumenilom. Noge su mu protegnute i raširene, a ruke mu vise niz široki naslonjač.

Kad je Solarić onako naglo otišao od Sabine, plesala je lijepa udova. Sabina se učas bila sabrala i sjela do Ruže, no nije se s njom mogla razgovarati jer se Ruža malo mogla odmarati, onako lijepa i vrsna plesačica.

- No, draga Jelo, ti mi se vrlo lijepo zabavljaš - reče joj Sabina malo kasnije, kad ju je doveo na mjesto neki gospodin.

- Ah, onaj ti se ne zna ni maknuti! - potuži se Jela na svog zadnjeg plesača. Bila je sva zasopljena.
- Jelo, odmori se sada; zar ti nije mučno? Strašno dišeš! Da ti istinu kažem, malko smo prekrupne za ples! - našali se Sabina.
- I godine su tu! - nasmije se Jela.
- A šta bih ja morala reći? Ja sam od tebe starija barem za četiri godine!
- Da, da, meni je trideset i pet - otkri Jela istinu.
- No vidiš, za jednu se prevarih! - lagaše Sabina odbivši pet.
- A, briga me, samo kad sam zdrava! - slegne udova ramenima i otare rumeno i znojno lice.
- E, dobro je tebi, Jelo! Nemaš nikakve brige, sama si, bez djece...
- To mi nije baš drago - prekine joj riječ Jela.
- Čuješ, Jelo, iskrena sam ti prijateljica, pa zašto da se s tobom ne porazgovorim kao s rođenom sestrom? - počne Sabina ozbiljnim glasom.
- Jelu ganu Sabinine riječi. Udova je bila dobra i bezazlena, te do skrajnosti povjerljiva.
- Jelo, ti znaš da te rado uza se vidam - nastavi Sabina slatkim glasom, koji je odmah prodro u Jelino srce i uzbunio je.
- Što želiš reći, Sabino? - uzvrpolji se udova.
- Što želim reći? - kimnu Sabina žalostivo.
- Udova se preplaši i uhvati je za ruke.
- Sabino, govori!
- Vidiš, ti si mlada žena, lijepa, mila...
- Sabina, molim te! - pocrveni udova.
- A zašto da ne kažem istinu? Ti si još mlada i dražesna, a znaš kakav je svijet...
- Što misliš? - trže se čestita udova.
- Svijet najvoli ocrnjivati takve žene kakva si ti - reče Sabina utješljivo.
- Mene ocrnjivati? A što ja kome činim? - probljedi udova.
- O tome se ne govori! - mahne Sabina. - Ti si dražesna i mila, ljudi ti zavide na tvom imetku, a mene srce boli kad čujem zlobne jezike...
- To su izmišljotine!
- Znam, slatka prijateljice, no tko da zatvori usta svijetu?
- A briga me! - reče Jela. - Govorimo o drugim stvarima!
- Ne, ne, Jelo, tebe valja da bude briga! Ti možeš lasno začepiti usta svijetu; to zavisi od tebe! - nasmiješi joj se Sabina.
- O meni?
- Da; udaj se, udaj se! - šapne Sabina:
- Udova porumeni i sva se smuti.
- Ima ih dosta koji ginu za tobom! - stade je Sabina dalje nagovarati.
- Jela obori glavu i uze se smiješiti.
- Jelo, ja poznajem Zagreb, poznajem ljude, a kažem ti, tvoja mi je sreća na srcu. Teško se namjeriti na vrijednu mušku glavu, no ima ih baš i u ovoj kući koji su vrijedni svake žene. Draga Jelo, osamljena žena - izgubljena je.
- Pa šta misliš? - upita Jela tiho i pogleda je velikim, modrim očima.
- Ma čudim se što se nisam dosad domislila! No to je vrlo teško, jer i on veli da mu je dobro i ovako bez žene. Šteta za toga čovjeka! - uzdahne Sabina.

Uto se približi Zorka plešući s Vojničem. Sabina upita svoju kćerku:

- Zorka, jesi li vidjela gospodina Hribara? Je li već možda otišao kući?

- Ta, eno ga tamo! Hoćeš da mu što kažem? - upita Zorka zastavši za časak.

- Pleši, dušice, pleši! - reče joj majka i pogleda je oštro. Sad se obrati k udovi i upita je: - Ti poznaješ, Jelo, gospodina Hribara? Ah, to je vrlo Naobražen čovjek! Ti bi bila srećna!

- Ja srećna s Hribarom? - osupne se udova.

- Da, mila Jelo! Hribar je vrlo čestit čovjek. Znaš li ti tko je Hribar?

- Kako da ne znam!

- Ime se njegovo pronosi cijelim svijetom!

- Tko to kaže?

- Pitaj Solarića!

- Što, Solarića da pitam? - začudi se Jela. - Ta Solarić mi je rekao da je Hribar neznalica, lukavac i šta ti ja znam...

- A kad ti je to rekao? - ugrize se Sabina za usnicu.

- Danas, poslije večere!

- Čudnovato! Ti ga nisi razumjela; on je, valjda, mislio nekoga drugoga!

- Drugoga! Al' kad ti velim...

- No, ima vremena, govorit ćemo o toj stvari! Doći ću za koji dan do tebe. Gle, gle, tvoja se Ruža danas predivno zabavlja - smiješila se Sabina usiljeno.

- Ta mlada je i zdrava!

- A tetica ima svega i svačega! Oh, sretan li je Mavro Šarinić!

- Mavro Šarinić! - razvali oči udova. - Što govoriš? Misliš li onoga mladog činovnika?

- Gle, tetica dakle ništa ne opaža! Ta zar ne vidiš kako se zagledava jedno u drugo?

- Zagledava? A šta ću! - uzdahne Jela.

- A eno tamo moje Zorkice!

- Nešto je blijeda... Sabino...

- Izvoliš?

- Nadam se da ćeš me doskora posjetiti, znaš, ona svotica! Oprosti što te sjećam...

- Dobro, dobro, draga Jelo! Donijet ću ti svakako sutra!

Gospođe nastave svoj razgovor mudro i oprezno.

Sa Zorkom je plesao Jakov Vojnić. Držeći tu jaku i rascvjetanu djevojku u naručju, s nekim je ponosom osovio glavu i gledao preko njezina ramena. Plesao je polagano i pristojno, a ponajviše podaleko od gospođe Sabine. Jakov Vojnić bijaše visoka stasa, krepak i čvrst kao drijen. Crno mu odijelo pristajalo kao da je na njemu saliveno. Pred svakim se zrcalom dulje vremena vrtio i ogledao da li mu je glatka i sjajna plava kosa u potpunu redu. On se sviđao Zorki više nego ikoji drugi; sklad njegova, uistinu prekrasna stasa posve ju je očarao, a žalila je što njegove male i sive oči nisu bile plave, velike i duboke, no opet se tješila što mu je lice pravilne ljepote, što ima krasnu punu bradu, što mu je put snježna, zubi maleni i bijeli. Jakov bijaše njezin učitelj. Kad bi joj tumačio povijest, nijemo bi se zagledala u njegove čiste i gospodske ruke, na kojima je svaki nokat bio pravo remek-djelo marljivosti. Vojnić je mnogo do sebe držao, a to se baš Zorki mililo jer je znala da on igra na veliku lutriju samo radi nje. Zorka je strepjela pred pomišlju da bi mogla ostati usidjelicom, jer je imala svaki dan pred očima tetku Irenu; no ne samo to, nego je ona uopće čeznula za bračnom srećom.

Vojnić joj ne reče ni riječi dok mu ona nije progovorila.

- Molim vas, Vojniću, što ste tako zamišljeni? - upita ga tiho Zorka.

- Ja zamišljen? - odgovori iznenađen. On je u taj čas gledao njezin lijepi vrat i jedno njezino uho, koje bijaše posve ružičasto jer je kroza nj udarala svjetlost.

- Da, vi! Zar ste ljutiti? Nijedne riječi nisam čula iz vaših usta!

On jošte gledaše ono krasno, prozirno i ružičasto uho, iza koga je lepršalo nekoliko vlasi, od kojih bi se pojedini prihvatili njena uznojena vrata.

- Vojniću, što vam je danas? - umoli Zorka opet.

- Ništa, gospođice. Vi ste vrlo blijedi.

Zorkin vrat porumeni, no ona ne obori glave nego mirno reče:

- Da, već jedan sat osjećam da mi nije dobro, Vojniću, je l' to ljubav kriva?

- Ljubav?... Zar vi koga...?

- No, no, izrecite! - kimnu Zorka i prestane plesati.

Vojnić joj ponudi ruku, pa se stanu šetati jednim dijelom sobe. Sad prestane i ples. Vojnić je šutio.

- Dakle? Zar nećete svršiti što ste započeli govoriti? - navali Zorka.

- Htio sam vas pitati da li koga ljubite - izusti Vojnić ujedljivo.

- Vi ste okrutni, Vojniću; čemu me žalostite? To od vas nije plemenito! Uistinu, vi ste okrutni!

- Ne ja, nego vi ste okrutni! - odgovori on, a glas mu drhtaše.

- Ljubim vas, no ne bih smjela! - uzdahne Zorka tužno. - Vi znate da se majka ljuti na me... Oh, koliko trpim radi vas! - potuži se ona i stisne mu ruku.

- Gospođice, ljubav ruši sve zapreke...

- Vojniću, ja sva drščem! Ostavite me! Idem u svoju sobu da se odmorim, da odahnem! - govoraše naglo Zorka. Njoj se, uistinu, maglilo pred očima.

- Želite li da vas pratim?

- Ne, hvala! Opazila bi majka!

Zorka mu se sjetno osmjehnu, pa se udalji iz plesaonice, naglo idući. Vojnić se zbuni; on gledaše začuđeno u vrata Zorkine sobe. Noge mu klecahu; srce mu silovito tuklo za tom krasnom plemkinjom koja ga je ljubila, koja je samo za njega živjela. Jakov je bio o tome osvjedočen jer mu ona bješe rekla da je on najljepši mladić u Zagrebu, pa kad je uistinu takav, zašto da ga Zorka ne ljubi?

Milan Krišković bješe opazio kako se Zorka udaljila, te lukavo izade iz plesaonice na druga vrata. Idući zatim naokolo, kroz više soba Sabinina stana, dođe pred vrata Zorkine sobe. Zorkina je soba imala dvojna vrata; jedna u plesaonicu, druga na hodniku. Milan otvori vrata koja su vodila na hodnik, pruži unutra glavu, te žmureći i smiješeći se upita:

- Zorkice, šta si se amo sakrila?

Zorka drhtnu, pogleda ga tužno i očajno kimnu. Sjedila je na divanu i držala rubac na ustima.

- Što je, Zorko? Ti suviše plešeš!

- Milane, što će biti sa mnom? - uzdahne teško Zorka.

Milan sjede do nje i uze joj desnicu.

- Zorko, zar mi nećeš reći ni riječi?... A, a, sad znam, zašto si žalosna: ti misliš da te majka neće pustiti na naš ples. Ja ću je moliti, ja ću...

- Ples! - zaklima tužno Zorka. - Molim te, ne luduj! Meni nije dobro! - zajeca sada.

- Tebi nije dobro! - osupne se Milan i problijedi.

- Ta već ti rekoh pred koji dan... Savjetuj mi, Milane, šta da učinim.

- Ja da ti savjetujem?... Zorka, ti se varaš, da, ti se varaš... - govoraše on zamišljeno.

- Ah, jadne li mene! - uzdahne djevojka.

Milan je pogleda sućutno, pa ustane sav uzrujan i reče joj:

- Da, ti se varaš, Zorka, zbogom! Umiri se, molim te! - Pruži joj ruku, ali je ona ne htjede primiti. Milan iziđe na hodnik, pootvori vrata, protisnu glavu u sobu, pa smiješeći se usiljeno, opet je pozdravi: - Zorko, zbogom! Dakle sutra po podne! - kimnu i otiđe.

Zorka uzdahne, pa pokrije lice rukama i zajeca tiho.

Iz plesaonice se čuo veseo žamor, šum haljina, grohot i pokoji povik. Slabo je svjetlo svjetiljke padalo na lijepo pokućstvo te udobne, tople i mirisave sobe. Kroz prozor vidjele su se grane jednoga stabla, a kroz te grane dvije sjajne i malene zvijezde na tamnom modrilu zapadnoga obzorja. Noć se bila razvedrila. U polusjeni pričinja se Zorka mnogo većom. Zelenkasto svjetlo tiho se sjajilo na golim joj ramenima. U toj sobi bijaše toplo, no Zorkino čelo bilo je studeno kao i ruke na kojima joj se ježila bijela i glatka koža. Mrzli srsi prolazahu njenim ubavim tijelom i probijahu joj kosti, a u grudima ju je nešto peklo; srce joj se stezalo i naglo tuklo. Pred njom je bila njena mekana postelja, napola otkrivena. Po visokim jastucima i po bijelim pokrivalima plivaše ono zelenkasto svjetlo noćne svjetiljke i mamilo je na počinak. Zorka bješe uronila u nevesele misli kad se jednim mahom otvore vrata. Djevojka se nemilo trgnu i upita preplašeno:

- Tko je?

- Tiho!

- Vi, Vojniću? - drhtne Zorka.

- Ja sve čekam i čekam, povratit ćete se u plesaonicu, no vas nema...

- Molim vas, ostavite me!

- Zorko, je li vam bolje?

- Vojniću, iziđite na ova vrata, na hodnik. Bojim se da vas je tko opazio kad ste amo ušli. Molim vas, ostavite me! - drhtala je Zorka, i pokazivala mu vrata.

- Umirite se, nitko me nije opazio, ni vaša majka. Ona se razgovara s onom udovom. Zorko, umirite se, ja ću, evo, odmah otići. Čujte, samo nekoliko riječi...

- Dragi Vojniću, idite, zaboga, idite!

- Zorko, dopustite da sjednem do vas!

- Oh, bože! Zar ste poludjeli? Oh, vi, muškarci, vi ne znate šta je milosrđe!

- Samo na časak! Dozvolite! - reče Jakov i sjedne do nje.

- Oh, koliko sam nesretna! Šta hoćete, što želite?

Vojnić je primi za ruke.

- Vojniću, molim vas!

- Zorko, zar me vi ne ljubite? - upita on tiho, stišćući joj ruku koja je drhtala kao i njegova.

- Da, da, ja vas ljubim, no čemu ta ljubav? Ja ne mogu biti vašom. Zar ne vidite zapreke? Vojniću, ja sam nesretna, strašno nesretna! - uzdahne Zorka, a suze joj obliju lice.

- Zorko, jesam li ja kriv za te suze...?

Djevojka se trže cijelim tijelom, pogleda uvis, uzdahne, ne reče ništa, nego mu se nasloni na grudi i opet zajeca. Njezin dah bijaše jak i topao.

- Mila Zorko, oh, kako vas obožavam! Da, ja vam ne mogu reći sve što sada u srcu osjećam! Zorko, jedan cjelov, jedan jedini spasio...

- Na, evo, dva, tri, je l' dosta. Sada me ostavite; Vojniću, molim vas!

- Oh, kako sam blažen! Zorka, vaši su cjelovi tako slatki, vaše su riječi... - ne svrši Vojnić, jer se naglo otvoriše vrata.

U sobu je bila stupila Sabina i prepala se, videći uz Zorku muškarca.

- Zorko, šta je to?

- Majko, ja...

- Vojniću, vi, vi tu! Divno, ma prekrasno!

- Gospodo, oprostite...

- Mir! - istisnu muklo Sabina.

- Gospodo, budući da je slučaj htio da me ovdje... - počne Vojnić uzburvano i donekle svečano, no Sabina mu presiječe riječ:

- Ne ludujte!

- Gospodo, mi se ljubimo, to zna bog, dakle, ja molim za...

- Vi ste bezobrazni! - nasrne na njega Sabina.

- Majko, molim te!

- Šuti! Ni riječi!... Gospodine! - nakloni se Sabina pokazujući vrata Vojniću.

- Idem, dobro, idem! - izmuca Vojnić i išulja se iz sobe gledajući u velike Sabinine oči koje su grozno sijevale u onom zelenkastom svjetlu.

Kad Vojnić izide, zaključa Sabina vrata plesaonice. Prekriži ruke nad trbuhom, uzvine glavu i reče prezirno:

- Zorko, srami se! Zapamti, ja neću zaboraviti ove noći! Ja ću te već naučiti kako se čestite djevojke grle s beskućnicima!

- Vojnić nije beskućnik! - usudi se Zorka tiho.

- Srami se!

- Molim te, daj mi mira!

- Gle, bezobraznice! Zorko, ti ne poznaješ svoje majke! - grozila se Sabina.

- Šta?... Ne poznajem?

- Šta hoćeš time reći? - zaškrinu muklo Sabina i uhvati je za ruku.

- Ja... Ništa! Molim te, ma'ni me se! Idi, čeka te društvo!

- Govorit ćemo! Ja ću te već opametiti!

- Da, govorit ćemo! Molim te, ne muči me!

- Lezi sada! Neću da te na plesu više vidim! Svuci se! Zar ne čuješ? Zorko, Zorko! - zaprijeti Sabina, otvori vrata i uđe u plesaonicu smiješeći se slatko nekim gostima.

Zorka iščupa sada cvijeće iz kose, rastrga rukavice i čipke po grudima, te se stane svlačiti naglo i bacati odijelo po sobi. Drščući od gnjeva, baci se u postelju, okrene se prema zidu i utisne glavu u jastuke. Njezina ramena podrhtavahu. Plakala je od jarosti.

Malo zatim kazivaše Sabina Hribaru da nisu sve nade iščezle, da se može govoriti s udovom Jelom o onoj poznatoj velevažnoj stvari. Ribičević, saznajući od Sabine da Zorki nije dobro i da je legla, potraži staroga Lozara. Nađe ga i probudi ga u onom naslonjaču.

- O, o, učenjaci, a gle, vi ste, naravno, vi niste učenjak, vi, vi, Ribičeviću - mrmljaše Lozar tarući oči.

- Ej, gospodine, bismo li mi jednu? - upita Ribičević noseći desnicu k ustima i okrećući tu desnicu kao da nešto u grlo lijeva.

- Dakako, ali bez onih nazdravica, znate, onako prijateljski. Gle, dugo sam spavao! Hi, hi, hi, jopca sam prospao! Znate, stara glava, a meni to odmah udari u možđane, no, no kad zaspim uricu, sve je

u redu. Dragi Ribičeviću, sjednite evo ovdje! O, o, o! Vi ste vragometan dečko! Molim vas, nemojte se baviti politikom, evo, točite, tako, a sad kuc, kuc, tako, bog nas poživio!

Dugo su vremena pili. Ribičević je spavao te večeri kod Lozarovih jer se bio suviše nakitio.

U tri sata poslije ponoći isprati Mavro Šarinić do kuće Ružu i tetku joj. Pred vratima utisne cjelov na ruku dražesne djevojke. Tetka to nije opazila.

III.

Sabinina spavaća soba punila se već neveselom svjetlosti zimskoga dana. Sunce uprlo svoje žute trake u platnene zastore visokih prozora i šuljalo se u sobu pri dnu zastorâ koji nisu bili posve spušteni, na crvene jastuke gdje se sjajila zlatna i krivudasta crta svjetla. Dvije velike postelje zapremile su dobar dio tople i udobne sobe. Po mekanim modrim naslonjačima, po stolicama, na divanu, svuda su ležale ženske haljine, ispremiješane s muškima. S jedne stolice visile su hlače kratkih i širokih nogavica, na divanu, obrnute prema prozoru, raširile su se bijele donje haljine gospode Sabine poput zrakoplova, pa misliš sad će se dići u zrak. Sa stola spao na pod Lozarov kaput, te je puzeći po njemu odnio na svojim dlakama i nešto prašine, jer se stol jače sjaji na onom mjestu gdje je kaput ležao. Već se posve razdanilo. Ilicom prolaze omnibusi, kočije i druga kola, a stakla na prozorima podrhtavaju. U sobi se čuje udaranje njihala na uri što visi na zidu, te jako disanje ispod blazina. Jedan sunčani trak zahvatio je pozlaćen okvir neke slike, što predočuje djevojku u haremu, pa lazeći i titrajući po njoj prosuo se po blazinama velikih postelja, gdje su se protegnuli omašni ljudi. Blazine se visoko dižu, kao nabreknut val. Iz jednoga kreveta visi oblaka ruka, gola do lakta, glatka i bijela kao snijeg. Kratki i mesnati prsti razmaknuti su, a na jednom se sjaje dva zlatna prstena. Od ružičasta dlana do lakta teče modra i nabreknuta žila pod prozirnom kožom bjeloputne Sabine.

Negdje oko devet sati lijeno se netko gane na jednom krevetu, zapuhne ponovo, a časak zatim ispruže se na pokrivala dvije rutave muške ruke. Blazina se makne i nadigne, pomoli se debela i ošišana glava, otvori oči i naglo ih stisne. Ivan Lozar sjedne na postelju i protare prstima oči. Lice mu je nabuhlo, pogled sumoran, tužan i tup. Obazre se plaho, pogleda bojažljivo na blazinu druge postelje, pa kad se osvjedoči da je nadignuta, i kad vidje onu crnu glavu svoje žene, lice mu se naoblači, sve žile oko njegovih očiju popuste, a debeli se podočnjaci spuste i rašire; donja mu se usnica klepavo objesi, posve klone duhom, velika ga slabina obuzme.

Ivan Lozar jošte pogleda u jaki zatiljak svoje žene, te pomislivši da ona tvrdo spava, glupo se naceri svojoj sreći, i spusti se tiho i oprezno na pod, bojeći se da bi se ipak mogla ganuti ona njezina pleća, pred kojima je on strepio, kao što strepe zločinci pred gomilom spisa, nahrpanih na sučevu stolu.

Lozar pogleda na sat, i tiho uzdahnuvši: "Oh, zakasnit ću u ured!", stane tražiti onako mamuran svoje odijelo koje bijaše svuda porazbacano. Njegova je košulja bila na divanu, no Sabina je bacila na nju svoje bijele donje haljine. Lozar nije znao kako da izvuče svoju košulju ispod ženine haljine, jer se bojao da će platno, onako tvrdo, suviše zašuštati. On se bojao te ženine haljine kao crnoga vraga, ako je ona i bila bijela, no napokon se sretno dočepa svoje košulje. Kad se napola obuče, pristupi k umivalu, ali pogledavši u onu crnu Sabininu glavu, zaklima glavom i lukavo se nasmiješi misleći: "Neću se sada posve umiti jer bi je probudilo pljuskanje vode". Namoči stoga samo jedan kraj otirača, te si nakvasi i prožulji oči. Oblačeći se, svakim bi časkom kradomice zirnuo u krupna Sabinina pleća, pa ako mu se i pričinjalo da se miču ta pleća, da mu prijete, da mu srce pritišću, ipak bi mu posmijeh omaknuo debelim brkom. Bio je osvjedočen da će sretno uteći iz sobe; no blazina se makne, on se trže i zapanjeno ustremi pogled u postelju. "Sad sam gotov!" pomisli Lozar, i položi na pod cipele koje je već u ruci držao da ih obuče vani na hodniku.

Sabina gurne pokrivalo s prsiju, pridigne se, protare oči, a kad opazi muža, lice joj se smrkne.

- Koliko je sati? - upita ona zijeajući.
  - O... osam, osam, malo više, da, nešto više - promuca Lozar.
  - Ne laži! - ukori ga ona trpk.
  - Da, domalo je devet! Sabino, molim te, spavaj, spavaj - smiješio se Lozar silomice i slatko je nukao da spava.
  - Šta! - reče prezirno Sabina, pa ga ošinu pogledom te stane raspuštati crnu i glatku kosu, koja joj se prospe po bijelim i zaobljenim ramenima.
  - Molim te, Sabino, govori tiho da ne probudiš... - kimnu Lozar i pokaže palcem desnice bližnju sobu.
  - Da ne probudim!... Koga? - začudi se Sabina i pogleda u vrata one sobe, razvalivši oči.
  - Da, da, ti ne znaš da do nas spava Ribičević, Sabino, molim te...
  - Ivane, zar je naša kuća gostionica? Ah, to je strašno, to je grozno! - razljuti se Sabina i prebaci bujnu kosu na pognuta leđa.
  - Sabino, molim te... Znaš, prijatelj je nešto odviše pio...
  - Prijatelj! Čiji? Čekaj, pokazat ću mu ja vrata! To je, da, to je... - ne svrši Sabina "nešto grozno", nego se prisili da bude ljubaznijom, bila se nečemu dosjetila.
  - Sabino, još je rano, molim te, spavaj, molim te - osokoli se Lozar opazivši onu promjenu na njenu licu.
- Sabina se zamisli gledajući u vrata sobe gdje je spavao Ribičević. Njezino lice odavalo je u taj mah neku zabrinutost. Ona je htjela da Ivan opazi taj izraz njena lica, njene misli, te mu se stoga i nasmiješila, no uvidjevši da je muž ne razumije, sklopi pred sobom ruke i uzdahne: Moja Zorka!
- Tada bude Lozaru jasno što mu žena misli reći.
- Dakako, naša Zorka... On... Ribičević je dobričina; tko da zna što djevojka misli?... Ja držim da ga ona voli - klimaše Lozar, idući k vratima sobe.
  - Stani, molim te - šapne Sabina i snuždi se oborivši oči na uzglavlje.
  - A? - trže se Lozar i osta na mjestu kao prikovan.
  - Ivane, nemoj se ljutiti! Ti znaš da štedim koliko mogu...
  - Da, da - reče Lozar i probljedi.
  - Ivane, ja trebam danas oveću svotu. Ivane, molim te, ne ljuti se - moljaše Sabina ganutljivim glasom.
- Lozar zatetura do divana i spusti se na nj. Pograbi se objeručke za glavu, te očajno uzdahne:
- Novaca, novaca!... Ja sam propao!
  - Valja da platim neke račune, pa valjda nećemo ostati bez novčića, ta gdje je još prvi od mjeseca? - reče Sabina tužno. Spustivši glavu na jastuke, podvije pod njom lijepe svoje ruke.
  - Novaca, novaca! Sabino, zar si uistinu odlučila da poludim? - glavurdaše Lozar buljeći u svoju krupnu ženu.
  - Dragi Ivane, ne žalosti me! - nasmiješi se Sabina usiljeno. Gledajući u prozore, nastavi s nekim osvjedočenjem: - Te malenkosti lasno ćemo urediti...
  - Malenkosti!... Hiljade da su malenkosti! Sabino, ja sam propao! Sabino, ti si me uništila! - jadikovaše Lozar ljuljajući se na divanu.
  - Ivane, ti si malodušan! - reče Sabina susprežući svoj gnjev. - Propao!... Zašto propao? - povikne i pridigne se na postelji! - Ivane, zar nije ova kuća naša? Zar nemam ja zlata i srebrnine? Ivane, molim te, ne budi djetinjast!
  - Ženo, ženo! - zdvajaše Lozar tarući oči crvene od žestoke upale.

- Čuj me, dragi Ivane! U nuždi lasno ćemo sebi pomoći! Sad idi u ured, idi, dragi Ivane! Za dva sata poslat ću ti Zorkicu, dat ćeš joj novaca. Ivane, poljubi me, Ivane, zar ne čuješ? Ajde, poljubi svoju ženu! - moljaše Sabina nekom milostivom nježnosti i dubokim osjećanjem sopstvene tajne pretežnosti.

Ivan se smuti, svlada ga bolno ganuće. Glas njegove žene bijaše tako sladak. Pristupi k postelji i poljubi ženu pod donjom usnom, no ona ne bijaše time zadovoljna, nego ga ogrli i više mu cjelova utisne sred usana. Lozarovo se srce umekša.

- Oh, Sabino, Sabino! - uzdahne on silno.

- Dragi Ivane, umiri se, nemoj se toliko brinuti jer nije vrijedno, vjeruj mi! Sada idi, idi! Kasnije ću poslati Zorku k tebi...

Lozar je pogleda žalosno pa iziđe iz sobe glavinjajući.

Sabinu salete sada nevesele misli. Nakon poduljega vremena mahne rukama, licem joj preleti drzovit posmijeh, gurne ljutito pokrivalo sa sebe i izvuče se iz postelje. Stupi pred veliko zrcalo, sama se sebi nasmiješi, te odlučno kimne glavom. Kad se odjene, pozove Reziku, sobaricu.

- Izvolite, milostiva? - upita krupna i lijepa Rezika hrapavim glasom.

- Tiho! Je li gospodin Ribičević jošte u kući?

- On jošte spava - odgovori Rezika smiješeći se Sabini u zrcalo. Sabina je u taj par metala na lice neki bijeli prašak stojeći pognuto pred ogledalom, te je tako pogledavala sobaricu u staklu. Rezika je bila iza nje.

- Rekla si da spava? - upita Sabina strogim glasom.

- Da, milostiva; užasno hrče! Ah, to je strašan čovjek! - uzdahne Rezika.

- Idi, probudi ga! Reci mu, umoli ga, neka me čeka u salonu! Idi! - zapovjedi Sabina okrenuvši se naglo prema njoj i uprijevši joj pronicav pogled u oči.

Sobarica se smuti i porumeni. Naklonivši se, iziđe sva pokunjena i zbunjena pred onim pogledom.

Sabina se ušeta po sobi snujući nešto, a kad bude načistu, pođe u drugu sobu, gdje otvori ladicu pisaćega stola. Tu stane premetati hartije. "Evo!" - šapne dignuvši uvis jednu ispunjenu staru mjenicu. Povrati se u spavaću sobu i pozvoni. Kad uljeze sobarica, uruči joj nešto novaca i pošalje je da joj kupi jedan blanket za mjenicu na pet stotina forinti. Rezika se domalo povrati, ovršivši tačno nalog milostive gospođe.

- Idi! - pokaže Sabina vrata sobarici koja je začuđeno gledaše.

Sabina ispuni sada čistu mjenicu držeći se svoga formulara, one stare mjenice. Zatim nade jedno pismo bogate udove Jele, pa, oponašajući svaki potez njenoga potpisa, krivotvori prihvata na mjenici potpisavši ime: Jela Martinić. Kad svrši svoj posao, baci mjenicu u jednu ladicu. Pođe u salon gdje je Ribičević već čekao. Bio je vrlo zlovoljan, osjećao je da ga nešto i u grlu i u srcu pali. Njegove sive oči bile su manje negoli obično. Sabina uljeze u salon s nekim milim i radosnim posmijehom na usnama. Ribičević naglo ustane i nakloni se veoma zbunjeno i plaho.

- Kako ste spavali, Ribičeviću? - upita ga Sabina materinskom zabrinutosti, te mu pruži prijateljski i srdačno svoju bijelu ruku, koju on smjerno poljubi.

- Hvala, milostiva, dobro, vrlo dobro! - odgovori Viktor gledeći joj preko ramena i tarući čelo prstima lijeve ruke.

- No, to me veseli, a i drago mi je što noćas niste pošli doma. Bilo je kruto studeno; kad se izlazi iz tople sobe... - smiješila se Sabina i neprestano mu držala u rukama desnicu gladeći je lako i hineći da to čini onako u zaboravu, nehotice.

Ribičević se neprestano klanjao otmjenoj gospođi. Njezina ljubaznost bila ga je ganula i osokolila.

- Jeste li dobro spavali? - upita naglo Sabina, te položivši mu ruku na rame, približi se njegovu licu i gledaše ga pitajućim pogledom.

- Izvrsno! - nakloni se Viktor.
- A kako ste se noćas zabavljali? - šapne Sabina i zaviri mu pronicavo u oči.
- Dobro... vrlo dobro! - odvrnu tiho Viktor i osmjehnu se gospođi.
- Da, opazila sam, opazila sam... da ste se lijepo zabavljali - kimnu Sabina zaprijetivši mu kažiprstom desnice.
- Gospodo, dok nije iščeznula...
- Zorka? - Sabina će čudeći se i nakrivivši glavu.
- Da, gospođica Zorka - odvaži se Viktor, zureći preko Sabinine glave u jednu veliku sliku. Sabina mu se nasmiješi srdačno, materinski, zabrinuto i radosno. Htjela je reći tim smiješkom: Znam sve, vi se ljubite, bit će nešto, no ja sam majka, te se ne smijem pre nagliti.
- Ribičević makne glavom, osovi se i pogleda Sabinu pouzdano, molećim pogledom.
- Milostiva gospodo, ja, uistinu...
- Da, da, ja znam da vi ljubite moju Zorku - upadne mu Sabina u riječ, pa naglo doda: - A znate li vi, dragi Ribičeviću, gdje stanuje neki Petar Vojnić?
- To pitanje pričinilo se Viktoru čudnovatim. On odgovori:
- Ne znam, gdje stanuje, ali ga poznajem od vida. Vi mislite, gospodo, onoga bogatoga Vojnića, strica Jakova Vojnića, koji je učitelj u vašoj kući?
- Šta? - začudi se Sabina. - Zar je ipak Petar Vojnić stric Jakovu, učitelju moga Silvija? A, to nije moguće!
- Jeste, milostiva; ja vam kažem potpunu istinu!
- Jakov ima tako bogata strica, a živi poučavajući djecu! To je veoma čudnovato!
- Ako mi, gospodo, ne vjerujete, a vi izvolite pozvati Jakova da se osvjedočite...
- Ta pred koji dan upitah ga da li mu je Petar Vojnić rod a on mi reče da nije.
- Nije istinu govorio! Izvolite ga, milostiva, amo pozvati, pa da vidimo hoće li još tvrditi da mu Petar nije stric.
- Nema ga više u mojoj kući! - reče Sabina zamišljeno i gledajući Viktora u čudu.
- No, noćas je bio na plesu! Govorio sam s njime, da, govorio...
- Ostavimo to! - mahne Sabina objema rukama. - Petar mu je, dakle, stric! Čudno! Sjednite, dragi Ribičeviću! Molim vas, Jakov mi nije nikada kazivao o svom stricu; da, ni od drugih nisam to znala.
- Vjerujem vam, gospodo. Petar Vojnić prost je čovjek, a Jakov se stidi svoga strica. Isprva je Jakov stanovao kod strica, no neke razmirice nastase među njima, te su već dvije godine protekle što Jakov ovako živi. Čujem, stari Vojnić tvrdi da mu Jakov nije u rodu kad mu ga tko spomene. Stari je velika tvrdica. Kako čujem, bit će trideset godina otkako je došao u Zagreb bez krajcare u džepu, a sada, vele ljudi, da je jak gazda. Jakov je seljački sin, hoće da bude velik gospodin, pa se srami svoga porijekla. Ja držim da Jakov nije otvorena glava. Zar niste opazili, milostiva gospodo, kako je naduven, kako se neprestano trsi da bude otmjen i duhovit?
- Imate pravo! Jakov bijaše samo dva mjeseca u mojoj kući, no vjerujte mi: bio mi je već dovde - puhne Sabina i prođe kažiprstom preko čela.
- I meni je dosadan taj Jakov! - reče Ribičević, kome već dozlogrdi taj razgovor.
- Mislite li vi, dragi Viktor, da mu je stric uistinu bogat kako to svijet naklapa? - upita Sabina nekako nehajno.
- Ja držim da se ljudi ne varaju. Oh, stari ima dosta novčine! - uzdahne Viktor i zaljulja glavom.
- Nije sva sreća u novcu! - osmjehne se Sabina, a onda, pogledavši u prozore, doda: - Gle, već je kasno, a Zorka još spava! - Sabina je hotimice napomenula Zorku.

- Spava? - šapne Viktor i porumeni malko.
- Možda sniva o... - ne svrši Sabina, gledajući živo u Viktorove oči. - Čujete, dragi Ribičeviću, - nastavi Sabina vrlo naglo i nekom nehajnošću, kao da želi govoriti o kakvoj sitnici; - čujete, dragi prijatelju, ja bih vas nešto umolila...
- Gospodo! - nakloni se Ribičević pripravan da sluša.
- Poznajete li vi udovu Jelu Martiničku?
- Vrlo dobro! Jučer sam s njom plesao; nešto je preteška za ples! - nasmiješi se Viktor.
- A! - začudi se Sabina i omahne rukom. - Gospođa Jela bogata je žena, no znate i sami kakva su nastala vremena. Jela ima mnogo nepokretnina i silu dužnika. Noćas, kad ste se vi zabavljali, dugo sam se s njom razgovarala. Je l' te da ste se lijepo zabavljali? - kimnu Sabina i potepa ga po ramenu smiješeći se ljubazno.
- Molim, gospodo! - Viktor će tiho. Ono tepanje po ramenu vrlo mu je godilo; cijelo mu je lice odavalo veliku radost.
- Jeste li opazili kad sam se ono razgovarala s udovom? Oh, to vam je čestita žena!
- Nisam - odgovori Viktor ne znajući zašto ga to Sabina ispituje.
- Niste? Oh, ja vam to ne vjerujem! - Da, vi ste sigurno opazili. A znate li što sam onda s udovom govorila? Ne, ne, to ne možete znati - nasmije se Sabina glasno.
- Ribičević se na to uznemiri.
- Dakle vi ne znate? O, vi ste lukavac! - smijala se Sabina primaknuvši mu se sa stolicom. - Čujte, dragi Viktore, eto, to su vam uistinu trice, ali kraj budi šali!... Ah, Zorka još spava! Molim vas, dakle - govoraše sada ozbiljno - molim vas, čujte! Obećala sam udovi Jeli... ali to zavisi o vama. Udova me umolila za malu uslugu, a ja joj obećah, misleći na vas, dragi Ribičeviću!
- Molim, gospodo, ja...
- No, no, nemojte se plašiti! Udova je vrlo jednostavna žena, pa ne zna sama sebi pomoći. Ona valja da nešto danas isplati, no ludo bi od nje bilo da uzajmi novaca na svoju kuću. Dugo me molila da joj savjetujem, te joj napokon rekoh da može dobiti na mjenicu koliko treba. Oh, da znate kako mi se zahvaljivala! Dragi Ribičeviću, vi ćete mi učiniti uslugu...
- Da nađem novaca na tu mjenicu?
- Da, Viktore! - kimnu Sabina ljubazno.
- Ali drage volje, milostiva gospodo! Ta to je malenkost! - odahne Ribičević. On je mislio da će Sabina nešto drugo zahtijevati; da će mu govoriti o udovi kao o dobroj partiji, a on je ljubio Zorku!
- Dragi Viktore, dajte mi poštenu riječ da ćete šutjeti! Udovi bi žao bilo da ljudi štogod saznaju - reče Sabina nadnesavši glavu nad desno rame i klimajući.
- Milostiva, ta molim vas! - obrani se Viktor odmaknuv se malko od njene stolice.
- Vi ste, Viktore, čestit i ljubazan čovjek! Dobro, ja se u vas posve pouzdajem.
- Molim, hvala, milostiva! - nakloni se Ribičević.
- Viktore, ja vas ljubim kao majka! Ne, ne, vi to i zaslužujete! Zašto ne dolazite češće k meni? - ukori ga Sabina tako iskrenim i srdačnim glasom, da je sav pocrvenio od radosti.
- Gospodo, vi ste suviše dobri! - zahvali Viktor okrećući tijelom i otimajući se tolikoj dobroti.
- Udova želi imati pet stotina forinti - reče Sabina, gledajući u prsa, gdje je poravnala neke vrpce. U taj čas bila je utisla bradu u vrat, tako da joj se dizalo meso pod ušima u velikim naborima.
- Pet stotina! - žacne se malko Viktor, a onda ponovi mirnije: - Pet stotina, dakle.
- Dobro bi bilo da podete k Petru Vojniću. On će vam sigurno dati novac.
- Dobro, ići ću k njemu! - nakloni se Viktor.

- Kada?

- Treba li udova već danas?

- Da, ona treba danas! - zakašljuca Sabina odgovorivši mu ravnodušno.

- E, pa dobro; ići ću oko podneva.

- Dragi Ribičeviću, hvalim vam u ime svoje najmilije prijateljice! Molim vas, starome Vojniću ne kažite ništa. Recite da vas je udova poslala.

- Gospodo, učinit ću sve po vašoj volji.

- Vi ste divan čovjek! Sad idite, pa sretno obavite taj mali posao! Novac donesite amo! Još ću danas poteći do udove.

Sabina preda sada mjenicu Ribičeviću i poda mu ruku smiješeći mu se laskavo. Ona ga isprati do vrata držeći mu ruku na ramenu, a na pragu ga okrenu prema sebi i zažmuri mu u lice, te mu ljubazno i povjerljivo reče:

- Dragi Viktor, kad se Zorka probudi što da joj kažem?

- Milostiva! - izusti Viktor. Usne mu podrhtavahu.

Sabina uzmakne za pô koraka i zaprijeti mu:

- Zar mislite da ja ništa ne opažam? Oh, vi zlobniče! No, zar da joj ništa ne rečem kad se probudi? Ona će za vas pitati.

- Da, da, molim... - propenta Viktor i porumeni.

- Oh, blaženo mladenačko doba! - uzdahne Sabina pa nastavi: - Da, znam ja što vi želite da joj kažem! No, sad podite! Zbogom, dragi Viktor! Da se doskora vidimo!

Ribičević poljubi ruku Sabini i iziđe iz sobe klanjajući se. Sabina zatvori vrata, nasmije se, mahne porugljivo prema vratima i uvali se u naslonjač.

Kad Ribičević stupi na ulicu, studen mu zrak udari u nozdrve, kihne, dobro se zakopča, podigne ramena, pa onako pognuto pođe veselo Ilicom snatreći o krasnoj Zorki koja je još u to doba tvrdo spavala.

I u Zorkinoj je sobi pusti nered. Čipke, rasparane rukavice, otrunjeno umjetno cvijeće, haljine, cipele, čarape, sve je porazbacano po podu, sagovima i po ukusnom namještaju ružičaste boje. I na krevetu ima zgnječenih potočnica koje su Zorkinu glavu resile na plesu. Zorkina je soba bila u zapadnom krilu kuće. Sunce se već bilo podiglo iza istočnoga krila, te je upadalo koso u Zorkinu sobu odražavajući se s krova, i punilo je ružičastom svjetlosti, jer su zavjese na prozorima bile te boje. Zorka, ležeći nauznak, tvrdo je spavala. Njena plava kosa prosula se po jastuku i okrunila joj glavu zlatom. Lice joj je uznojeno i obliveno rumenilom, no gdje više, gdje manje, kao da su na njemu lišaji, ljage, kao da je usnula u groznici. Na bolno uzvinutim, suhim i jako otvorenim usnama, rumenjela se nešto namrštena kožica poput skrleta, a taj skrlet odražavao se na čvrstim i bijelim zubima. Samo okolo očiju prostrlo se bjeline, koja se slijevala lagano u žutomodrastu boju. Zorka naglo uzdiše, njene se grudi nejednako dižu, padaju. One uzvinate usne, njihovi trzaji, cijelo njeno lice odaje neki bol i tešku tjelesnu sumornost. Sunčani sjaj udara joj u tjemenu i pozlaćuje kose nad čelom, te misliš da joj je tu pala velika zvijezda. Sa tjemena dulji se sunčani trak, i ne dodirnuv se krasna lica, na uzdignute grudi, a zatim iščezava, no svijetli se opet na podnožju kreveta, gdje titra na dasci što se lašti, što sada bliješti. Nasuprot krevetu, dalje od podnožja, stoji veliko zrcalo, malo prignuto prema postelji. U tom se zrcalu vidi cijeli krevet.

Zorka se gane, okrene se na bok i spusti glavu sa jastuka. Glava joj se uzvine nad zatiljak; a jaka svjetlost udari joj u oči te je probudi. Zorka drhtne, kao da se preplašila. Naglo se pridigne i razgleda se po sobi. Sada sjedne, podupre lice rukama i zagleda se u zrcalo. Po njezinim pognutim plećima prospe se zlatna kosa i svije se na krevetu. Sunce je sada udaralo u ta jaka, nešto uokrug svedena pleća. Dulje je vremena tako sjedila i premetala se tužnim mislima. Napokon uze truniti i

gnječiti svilene potočnice, što su bile rastresene po pokrivalu, no kad osjeti studen po ramenima, legne i zagleda se u zrak. Njene su oči bile mutne i crvene; tjeskoba i bol prostirahu se njenim licem. Usne joj počnu drhtati, oči joj se zaliju suzama. Te suze bile su debele i guste...

Kad se zatim Zorka umivala, uniđe u sobu Sabina, te naklonivši joj se nekoliko puta ribajući ruke i porugljivo smiješeći se upita je:

- A, gle, već si ustala! No, dušice, kako si mi spavala?

Zorka je pogleda i ne reče ništa.

Sabina se na to naglo osovi, promjeri je oštro i reče kroza zube:

- Srami se!

Zorka sleže ramenima i uzdahne.

- Srami se, Zorko! Čuješ li me? Srami se! - zasikta opet Sabina prijeteći joj cijelom rukom.

- Molim te, majko, daj mi mira! - uzdahne Zorka i okrene majci leđa, te poče otirati svoj jaki vrat.

- Zorko, nemoj me ljutiti!

- Šta? - odgovori otegnuto Zorka i pogleda majku preko ramena.

- Zorko! - viknu Sabina i udari nogom o pod. - Zorko, zar se nećeš opametiti? Čuješ, curo, ti si poludjela!

- No, kakav sam zločin počinila? Majko, prestani već jednom! Molim te!

- Šta si učinila?... To je grozno! Šta si učinila? Ti, nesretnice, šta si učinila, pitaš me?... Zorko, obuci se! - zapovjedi majka i poče gurati nogom haljine što su na podu ležale.

- Zar ne smijem ni s kim govoriti? - upita Zorka i sjedne ljutita na divan.

- Šta si rekla?... Gle, je li ovo red! Dijete, ti si uistinu pomahnitala! Jesu li ono tvoje rukavice? A ove čipke? Dakako, tvoj bi otac morao biti milijunaš! - srdila se Sabina dižući s poda raskidane rukavice i čipke.

Zorka je slušala šuteći. Sabina priguši svoj gnjev i reče mirno:

- Obuci se odmah! Ići ćeš k ocu u ured!

Zorka se gane, uzdahne hotimice glasno i pogleda žalosno u majčino lice.

- Dobro, ići ću! - reče tiho i zamisli se.

- Zorko, ja te ne razumijem ove zadnje dane - zaljulja Sabina glavom. Približi joj se uprijevši joj pogled u oči i doda: - Da, Zorko, ja te ne razumijem!

Zorka se snuždi i sjedne na divan napola odjevena i pokrije lice rukama.

- Majko, idi, ostavi me! - izlane tužno.

Sabina se osupne malko, uozbilji se uistinu, te sjedne do kćerke.

- Što je, Zorko? Ti si mi danas suviše tužna! Molim te, govori! - reče joj majka zabrinuto i uze joj ruke.

Zorka se naglo trzne; htijući nešto reći, predomisli se i hukne odlučno:

- Ne!

- Zar hoćeš da poludim? Ti si htjela nešto reći! Zorko, govori! - zapovjedi i uhvati je za rame.

Zorka se sad osmjehnu. Njezinim licem preleti nešto radosno. Bio ju je načas svladao bol, te malo da nije odala svoje tajne. Kad joj pade na um dobar izgovor, kojim je znala da će utišati znaličnost svoje majke, oćuti se dosta snažnom da odoli navali pitanja. To je osokoli.

- Zorko, govori! Ja hoću da saznam sve! Govori, zapovijedam ti! - ljutila se opet Sabina.

- Majko, imaš pravo...

- Imam pravo? Što imam pravo? - začudi se Sabina.

- Ja sam ludo dijete... Zaboravit ću ga - šapne Zorka i hotimice obori glavu na grudi obasjane suncem.

- Koga ćeš zaboraviti? - zažmuri Sabina odmaknuvši se od nje glavom.

- Jakova...

- A! - izusti Sabina prezirno.

- Mišljah da ga ljubim.

- Njega, Jakova? Užasno! - klimaše Sabina ismjehivajući Jakova.

- Oprosti što sam te jučer uvrijedila svojim ponašanjem - umoli Zorka poglednuvši je milo, tužno i umiljato.

Prevelika Zorkina igra pobudi u Sabine neku sumnju. Njena jedinica nije jošte bila toliko vješta u hinjenju, a da je ona ne bi proniknula. Čudne slutnje stale su se plesti u Sabininoj duši, no budući da je toga dana trebala Zorkinu pomoć, nije htjela da tjera mak na konac nego odluči da se poigra njome kao mačka mišem znajući da ima vremena da je ščepa, da joj istrgne onu tajnu iz srca.

- Ti, dakle, uviđaš da sam pravo imala? Zorko, zar je pametno gubiti vrijeme s pravnikom? Pa ti, ti, Zorka pl. Lozarova! Gle, dušice, kako se čovjek lasno zaboravi! Ti, dakle, uviđaš da sam te trgnula s ruba propasti?

- S ruba propasti? - začudi se Zorka na te teške riječi koje je izustila Sabina nepromišljeno, samo da nešto reče.

- Da, draga mamo, ja uviđam da nisam bila dosta razborita - hinila je Zorka gledajući stidno u pod i trseći se da se pokaže majci pokunjenom i poniženom.

U njenu je oku sijevao radostan smiješak što je majku prevarila, te tako izbjegla neugodnu ispitivanju i velikim prizorima. Gladeći čelo rukom, pogledavaše majku ispod maloga prsta i moljaše je tim pogledom da zaboravi što je govorila onako nasamo s Jakovom Vojničem.

- No, zaboravimo i to! - uzdahne Sabina.

- Majko, to su bile mušice moje lude glave, pa i onaj Vojnić svuda se narivavao - reče Zorka, izustivši ime Vojnić s usiljenim prezirom.

- Molim te, ne govori mi o njemu! - mahne Sabina pa odmah nadoveza: - A znaš li ti da Vojnić ima ovdje u Zagrebu bogata strica?

- Znam, to mi je Jakov jučer prvi put kazivao.

- Taj njegov stric, čujem, ima silu djece - reče Sabina, a lagala je, jer to nije nikad čula. Ona je poznavala strica Jakova Vojnića, no nije znala ništa o njegovoj obitelji.

- Stari Vojnić nema djece - odgovori Zorka i pogleda majku značajno. Sabina osta mirna na taj važni pogled, no taj mir bio je samo prividan.

- Taj njegov stric nema, dakle, djece? Gle, to nisam znala - reče Sabina tobože nehajno. - Zorko, obuci se već jednom! Sad tek sve opažam što si noćas počinila! Oh, krasnih li čipaka! Sve si rastrgala!

- Bila sam uistinu ljuta! - kimnu Zorka nježeći se poput malene djevojčice.

- Ljutita na me? - upita Sabina, prignuvši glavu i oponašajući kćerino nježenje.

- Ne na tebe, na onoga Vojnića! - mazila se djevojka držeći palac desne ruke među zubima.

- No, sad me poljubi! - rekne majka i zagrla je.

Zorka za jedan cjelov uzvrat deset, obasula je njima majku koja ju je jednako grlila i pritiskala na svoje grudi.

IV.

Zorka se žurila Ilicom u ured svoga oca. Bilo je dosta studeno, no ona ne htjede sakriti svoga dražesnoga stasa u zimsku kabanicu. Bila je ukusno odjevena; tamne haljine, crnim krznom opšivene, kao da su na njoj salivene. Njezini bokovi i njezine grudi, sve se to nekako prkosno isticalo. Muški klobučić, crn i okrugao, lijepo joj pristajao i podavaše njenu licu nešto prpošno i neustrašivo. Zorka hodaše naglo, gusto koračaše i živo udaraše nogama o pločnik. Tijelo joj drhtaše zibajući se dražesno, a ramenima kretaše kao da se bori sa studenim zrakom što se uvaljivaše u Ilicu na zapuhe s Jelačićeva trga. Na usnama joj je lebdio neprestani smiješak, porugljiv, nehajan, pun nekog izazova. Stišćući oči, žmirkala je u onaj hladni zimski dan, u zlatnu svjetlost sunca, koje je već bilo raspršilo jutarnju maglu. Snijeg se sjajio na krovovima mijesajući svoju bjelinu sa čistim i prozirnim modrilom daleka obzorja. Zorkino lice bilo rumeno od studeni, koža se na njem malko ježila, no onaj pobjedonosni, onaj svim muškarcima poznati smiješak nije iščeznuo s pootvorenih joj usana. Ljudi se ogledavahu za krasnom djevojkom; neki mladići stali bi u hodu i okrenuli se za njom. Na jednom uglu Jelačićeva trga bilo je cijelo jato mladića, napola žutih obuvala, držeći batinu u džepu kaputa, pa kad spaziše Zorku, svi prestanu govoriti, svi se u nju zagledaju, no ona ne htjede proći mimo njih, nego naglo presiječe cestu.

Zorka nije često izlazila, a kad bi izišla, znala je da je slijedi jato obožavatelja, ljudi svake ruke. Bilo je tu časnika, činovnika, pravnika, a najviše joj se sviđao neki gimnazijalac, koji bi sav probljedio kad bi je spazio. Zorka se tome radovala. Ona mu se smiješila materinski. Sabina i Zorka nisu zalazile u javne dvorane, na neke društvene plesove. One se nisu htjele miješati sa svjetinom, kako bi običavale krstiti zagrebačko građanstvo.

Zorka zađe u jedan dućan, te prolazeći zatim pred kavanama na Jelačićevu trgu, opazi u jednoj od tih kavana Jakova Vojnića, koji je zurio, sjedeći do prozora, u svijet, u zrak, tko da znade kamo. Čim bane Zorka u krug njegova pogleda, on se strese, ustane, te bježi iz kavane! Zorka je bila zirnula u njega onako ispod oka, kradomice i lukavo. Jakov pogleda jednom ulicom, zjenica mu zapne o nemirna Zorkina pleća, smuti se, plaho se obazre pa uzme naglo koračati za Lozarovom kćerkom. Ono trzanje, oni drhtaji njezinih ramena stanu ga bosti u zjenice, zapanjene i raširene. Domalo je stigne. Idući za njom, zaokupi joj pogledom rascvjetano tijelo, te motreći joj jaki vrat i zlatne, kratke vlasi što lepršahu iza njenih ružičastih ušiju i drščuće nabore njezine haljine, mislio je: bi li, ne bi li je nagovorio, Vojnića gušilo u grlu, sapinjalo ga u grudima, noge mu drhtahu, a njegove se oči upiljiše u ubavu djevojku da mjere njezin raskošni struk, onu dražesnu crtu oko pasa. Ljudi prolaze mimo njega, on je osvjedočen da svi čekaju, da vide kako će se približiti krasnoj djevojci. Jakov zapali smotku da mu bude drugaricom, da nađe u njenu dimu srčanosti; ogleda svoje rukavice, pogladi bradu, zakašljuca, približi se djevojci, već hoće da je pozdravi, no ne može, guši ga u grlu. Popostane časak, pa onda odluči da joj mora progovoriti, jer je tu u pitanju njegovo srce, poštena nakana, plemenita ljubav, čast, njegova budućnost.

Zorka srećom zaokrene u usku ulicu gdje nije prolazilo mnogo ljudi. - Sad je dobro - pomisli Vojnić te udri da korača za djevojkom. Zorka se bila na njega obazrela, a njemu se pričini da mu se i osmjehnula. Eto ga već kod nje, još korak, eto ga uz njen bok!

- Gospođice... - proiznese Vojnić držeći klobuk u ruci. Glas mu je silno drhta.

- Vi? - začudi se Zorka, jer je mislila da se mora začuditi. Znala je da je Vojnić slijedi i da će joj se priključiti.

- Gospođice, oprostite... Ovdje nema ljudi! Usudio sam se, jer vi znate da...

- Pokrijte se! - opomene ga Zorka i nastavi svoj put gledeći u zemlju.

- Da, vi mi nećete uskratiti... Molim, oprostite! - reče Jakov smeteno, pa se prigine da podigne smotku što mu bješe pala, no ne uzme je nego doda u velikoj zabuni: - Ništa za to, zapalit ću drugu!

Sada umuknu. Jakovu je bilo teško pri srcu. On nije znao šta da kaže, nego je uz nju hodao gladeći bradu i zureći uvis sivim očima. Nakon te nesnosne stanke šapne Zorka:

- Danas je vrlo studeno! Zar se vi ne sklizete?

Zorka se neprestano smijušila.

- Ja?... Da, sklizem se nešto malo! Mislite li na...? - htio je reći na ledu, nu ne svrši srećom.

- Ledu - kimnu Zorka, te odmah pridoda: - Oh, vi ste!

- Nesretan! - uzdahne Jakov tako bolno i očajno, da je ganuo Zorkino srce.

- Zašto nesretan? - upita Zorka; i sama se čudila toploti i srdačnosti svoga glasa koji ju je opajao, koji joj je mogao smekšati srce. Njoj su bili mili takvi razgovori; ona je uživala slušajući zvuk svoga glasa i bila je osvjedočena da je taj njezin glas zamamljiv, neodoljiv, da prodire u srce, da uljulja svakoga muškarca u slatko snatrenje. - Ah, vi, ste, dakle, nesretni? - okrećući pogleda Jakova.

- Zorko, zar ste zaboravili?... Noćas...

- Ako me štujete, nemojte o tome govoriti... Nisam zaboravila - izlane djevojka stidno.

- Oh, da znate koliko sam noćas pretrpio! Vaša gospođa majka teško me je uvrijedila. Zorko, što da učinim? Gospođice, molim vas, recite...

Zorka ga pogleda s iskrenim sažaljenjem. Glas mu bio tužan, izraz na licu prava očajnost. Njegove oči tupo gledahu plivajući u sumornom bolu.

- Gospođice, zar sam, dakle, snivao?

- Snivali? - izlane Zorka i porumeni.

- Da, zar vam nisam noćas cjelivao te slatke usne? - izusti Jakov tiho i prihvati joj ruku.

- Vojniću, ja vas uistinu ljubim...

- Vi me ljubite?

- Zar mi to ne vjerujete?... Vi ste okrutni! - smrkne se Zorka načas. - Vi mi, dakle, to ne vjerujete?

- Gospođice, oprostite, ja ne znam šta govorim...

- Vašom ženom ne mogu biti... Vojniću, ja sam nesretnija negoli ste vi... Da, vi ćete me lasno zaboraviti! Ne, ne mogu biti vašom!

Vojnić se gorko nasmiješi, zaklima, gurne klobuk nad zatiljak i otare uznojeno čelo.

- Zorko, vi znate...

- Izvolite - reče mu videći da mu je riječ u grlu zapela.

- Ah, to je grozno! - drhtne Vojnić ogorčeno.

- Grozno! - Zorka će čudeći se. - Vojniću, molim vas, što zahtijevate od mene? To je grozno!... Zar vam ne rekoh da vas ljubim? Vi ste strašan čovjek! Vjerujte, ja bih rado za vas dala krv svoga srca... ali vi poznajete moje roditelje! - saže ramenom Zorka.

- Gospođice, prava je ljubav pripravna...

- Na žrtve; je l' te, to htjedoste reći? Dobro, govorite, kako, kada da se žrtvujem?

- Da se žrtvujete? - smuti se Vojnić i sramio se pred njom, sramio se svoje nespretnosti.

- Vi šutite? - pitaše ga Zorka uprijeviši mu u lice svoje vlažne modre oči. - Vi šutite? - ponovi radujući se što može smesti čovjeka svojim glasom i pogledom.

- Gospođice, kada bih opet mogao s vama govoriti? - umoli Jakov tužno.

- Kada?... A, evo nas pred uredom moga oca! Vojniću, zbogom! - pruži mu Zorka ruku i gledaše ga milo i povjerljivo.

- Zar neću već nikada stisnuti ovu divnu vašu ruku? - izusti Jakov malne suznih očiju.

- Moguće... da hoćete - izlane Zorka i obori glavu.

- Kada? Gdje?... Oh, Zorko! Oh, Zorko!

- Javit ću vam! Sad idite! Zbogom! - mahne mu rukom i poleti u kuću gdje joj je bio otac. Na stubama se okrene i opet pozdravi Jakova, kimnuvši glavom.

Vojnić ne mogaše skinuti očiju s krasne djevojke, koja je lagano uzlazila širokim stubama. Dok se ona njihala po stubama, činilo se njemu da je ona mračna veža obasjana suncem, no kad mu iščeznu iz vida, opazi da su zidovi crni, da su stube izlizane, klimave i vlažne. Kroz blatna stakla visoka i uska prozora padala je svjetlost na zgažen snijeg i na hrpu seljaka koji se razgovarahu u jednom kutu veže. Seljaci u trošnim i požutjelim surinama i zakrpanim kožusima tapahu nogama po vlažnim pločama, ribahu ruke crvene i nagrešpane od studeni. Jedan seljak pogladio dlanom rašepurene brkove, te zureći malim i lukavim očima u Jakova, ponizno ga pozdravi vukući niz obraz svoj stari šešir. Vojnić se sjeti svoga djetinjstva, svoga oca i svoje rodbine, i uze šetati samotnom ulicom. Nešto se gorko slijevalo u njegovu dušu. Ulica je bila pusta, snijeg se caklio na krovovima, led visio sa stehâ, a on osjećao veliku pustoš, tamnu prazninu u svom srcu. Tjeskoba ga morila, klonulost hoće da ga obrve, crne misli rojile mu se moždanima, ćutio se nesretnim. Sabina ga je ponizila, pokazavši mu vrata svoje kuće, a on je bio osvjedočen da neće nikad zaboraviti toga poniženja. Vojnić je mislio: "Ja sam naobražen čovjek, znam šta je otmjeno društvo; što se tiče ponašanja ne sramim se sve one gospode koja se kupe oko Sabine, a zar sam ja kriv što sam seljački sin, što nisam plemić?" Vojnić zna da ga čeka borba, zna dobro da će uspjeti, da će sjajno uspjeti. Protjeralo ga iz otmjene i uvažene obitelji, no on neće da se uteče k svom bogatom stricu, prostaku, škrtici, kramaru. On valja da živi u otmjenom svijetu gdje se sklapaju visoka i korisna prijateljstva, pa će ga podići nad ostale suučeničke, te će on preteći sve u službi. Teško mu je danas, osjeća da je na pragu borbe, ali će doći i vrijeme pobjedâ, a k tome treba samo srčanosti i postojanosti. Sve će sam izvojevati, zasluge bit će njegove kad uspije, no koliko je tu poteškoća! Oh, da je on plemić, tada bi lasno bilo! Vojnić zna da može dobiti na svaki prst deset žena, ali kakvu bi korist imao od njih? On valja da bude članom uvažene obitelji, valja da se zaboravi njegovo porijeklo, a Sabina je svemoguća, uplivna, ona zapovijeda u visokim krugovima. Jedna njezina riječ vrijedi više negoli sto zasluga; molbenice, zgnječene u njezinom džepu, u dvadeset i četiri sata bivaju povoljno riješene. Oh, Zorka, samo Zorka može biti njegovom ženom! A tada, osvetit će se on ljudima, ne zna još kome, no osvetit će se. Dakako, u njegov ured neće se ulaziti bez bijela ovratnika!... Zorka ga ljubi, Zorka je divna djevojka, sav Zagreb govori o toj krasotici, ona je prva na svakom plesu, novine opisuju njezine haljine, sto mladića vene za njom, no ona ljubi njega, Vojnića, njega, seljačkoga sina, ona mora biti njegova! Pa zašto da i ne bude? Zar se on nije s njom razgovarao u njejoj toploj i prijatnoj sobi? Zar mu nije možda vraćala vatrene cjelove?... Da, Zorka me ljubi, šaptaše Jakov, mene, Vojnića! Vama barunima, vama grofovima, ja, ja ću vam je oteti ispred nosa! A Ribičević, Krišković? Glupani! Ha, ha, ha! - nasmije se Jakov gorko.

Jakov Vojnić stanovaše isprva, kad je došao na sveučilište u Zagreb, kod svoga strica. Među mladeži nije bio obljubljen, jer je s nekim prezirom promatrao njihova pregnuća i njihove ideale. One mladiće, o kojima se govorilo da su talentirani, iz sve je duše mrzio. Još u gimnaziji takmio se kroz više godina s jednim suučenicom koji mu je bio velik trn u oku, jer je bio uvijek pred njim, a manje je učio negoli on. To ga je boljelo. Kad je nekom zgodom izdao svoga suučenika, svi ga ostali zamrziše i ne htjedoše više s njim drugovati. Došavši u Zagreb, upoznao se s nekim besposlenim mladićima, te počeo raskalašeno živjeti. Bio je sretan što je mogao drugovati s gospodom koja su najvoljela govoriti o tuđim konjima nemajući svojih. Vojnić se počeo kartati. Stric ga rijetko vidao i ljutio se na njega, jer ga razapinjaše na muke zbog novaca. Stari bi Vojnić često obasuo psokama i prijeljama svoga sinovca, no to nije hasnilo. Stric stisne napokon uzicu na svojoj kesi. Već mu bilo dozlogrdilo ponašanje nevrijedna sinovca koji ga se sramio i koji je njegov novac rasipao u vjetar. Ali eto jada! Jakov se bio zaljubio u neku tuđinku koja je došla s kolodvora pješke u grad Zagreb srameći se trhonoše što je u ruci držao njezin mali kovčeg. Jakov se ponosio svojom tuđinkom, te se domala pokazao velikodušnim prema toj djevojci radi koje postade tatom. Stric Petar zgrozi se jednoga dana opazivši da je netko otpiračem pokvario ključanicu njegove škrinje, u kojoj nije bilo

sve u redu. Iza toga je presenećenja slijedio velik i žestok prizor između strica i sinovca. Jakov prizna da je uzeo - stric je govorio: ukrao - dvije hiljade forinti! Petar ispljuska Jakova i protjera ga iz svoje skromne građanske kuće. Od toga je vremena živio mladi Vojnić svakojako. Isprva posjeti nekoliko puta okrutnoga strica i zaklinjaše ga da mu oprost, no stric ne htjede slušati nego ga uhvati za vrat i gurne na hodnik. Stari je Vojnić bio dapače naložio svome sluzi Marku da dočeka Jakova s batinom, ako se usudi doći u kuću. Taj nalog uništi Jakova te odluči da će radije umrijeti od gladi negoli ma i jednom uteći se k stricu. To je bio strašan udarac za tvrdoglava i naduta mladića. Taj kramar da ga pljuska, njega, naobraženoga čovjeka, koji smije općiti sa sinovima najotmjenijih obitelji!

Jakov razmišljaše o svom stricu i nadaše se da je stric zaboravio ono što se zbilo prije dvije godine. Nije znao bi li, ne bi li ga posjetio, ali se napokon osovi, osokoli i odluči da ne ide. Zorka mu je lebdjeja pred očima, Zorka, ta dražesna plemkinja koja ga ljubi i obožava!

Lutajući gradom, ugleda već izdaleka Ribičevića koji je dolazio prema njemu vesela i svečana lica.

- O! - povikne Ribičević zaustavivši se naglo. - Kako ste, dragi Vojniću? - upita ga otegnuvši od riječi "drugi" prvu slovu, a drugu izgovorivši naglo.

- Veoma dobro, gospodine! - nakloni se Vojnić hladno.

- Koji vam je bijes? - gurne ga Ribičević ramenom o rame, te nakriviv glavu, poče se smijati.

- Gospodine, molim vas! - opomenu ga Vojnić. Njemu nije bilo toga dana do šale.

- A da, s vama, s aristokratima, šala nije dozvoljena! Pa još na ulici! Gospodine, to je strašno! Molim vas, oprostite! - nakloni mu se ponizno.

- Vi ste vrlo široke volje! - nakloni se sada Jakov i htjede otići.

- I te kako široke volje! Pst, evo gledajte! - reče Ribičević uhvativ ga za rukav kaputa. Prisloni se na njega i pokaže mu svežanj novaca, novih nota.

- Vi ste se noćas kartali! - kimne Jakov i otpuhne velik oblak dima uvis. U taj čas držao se Jakov kao da ima i on u džepu toliko novaca.

- Ja se kartao? Ha, ha, ha! Ta, zar me niste noćas vidjeli kod gospođe Sabine? Vojniću, što se bijesa kočite? Da, kod gospođe Sabine! Ja, ja sam se divno zabavljao! - reče naglasivši ono "ja" - A Zorka! E, zar nije bila najljepša? Prekrasna djevojka! Vojniću, vama, sviđa li se vama Zorka? - upita ga Ribičević i zažmuri, oponašajući Sabinino žmurenje.

- Molim vas! - obrani se Vojnić i osmjehnu mu se porugljivo.

- Gle, sad se sjetih: vi niste više kod Lozarovih! Čuo sam to danas, bez šale, danas - uvjeravaše ga Viktor, položivši ruku na prsa.

- Gospodine, dozvolite, to se vas ne tiče. - odgovori Jakov, a da sakrije svoju smetnju, zakopča jednu rukavicu.

- Da, to se mene ne tiče! Imate pravo! Gospodine, oprostite! - reče Viktor i raširi ruke, pa odmah nastavi ujedljivo: - Gle, odjeveni ste kao da ste došli iz Pariza! Čujete, taj vam crveni ovratnik ne pristoji! Vi ste krasan mladić! - govoraše Ribičević ogledavajući ga sa svih strana.

- Gospodine, zar ne znate da smo na ulici? Molim vas, ponašajte se kako...

- *Servus!* - pozdravi ga Viktor. - *Servus!* - mahaše mu rukom odlazeći.

Vojnić pogleda za njim sažaljivo, pa nastavi svoje razmišljanje šećući Ilicom odmjerenim korakom. Njegov hod i njegovo držanje odavahu čovjeka koga čeka sjajna politička karijera, odavahu možda budućega lidera parlamentarne desnice.

Prolazeći pod Zorkinim prozorima, nije se Jakov na njih ni osvrtao jer je mislio da će na taj način ljubavnog ratovanja umekšati njeno srce. Sabina se smijala Vojniću stojeći iza zavjesa. Negdje oko podne vidio je Jakov Kriškovića kako je unišao u Sabininu kuću. Krišković bijaše veseo i zadovoljan u licu. Jakov se ljutio na tu radost, te mu se činilo da je to izazivanje. Udarajući jednom rukavicom

o ljevicu, pogleda ispod oka u Sabinine prozore, a kad vidje da nema nikoga na tim prozorima, stade na časak i promjeri cijelu kuću usiljenim porugljivim posmijehom.

Zlatno se sunce sjajilo po staklu onih prozora, bijele zavjese mirno su visile i sjećale Vojnića onih lijepih gospodskih soba, one mirisave toplote, one udobnosti, sreće obiteljskoga života, raskoši Zorkinih cjelova. Sabinina kuća sva se kupala u sunčanom sjaju, snijeg se topio na krovu, na više mjesta kapala je voda na pločnik, nad kućom se dizao lijeno dim i gubio u bistrom modrilu nebosklona. Kroz široka vrata vidjelo se čisto dvorište i gola stabla u vrtu, a svuda je vladao neki gospodski mir u toj kući; neka matica poštenja, časti i nevinosti. Bilo je podne; radnici su se žurili Ilicom, seljaci idahu sredinom ceste, gospoda su se šetala pločnicima, neke seljakinje držahu se također pločnika, a na glavi im širok koš iz koga se diže velika polukugla zamotana bijelim platnom. Na trgu titra sunce po banovu spomeniku, staklo na jednom prozoru u daljini silno se bliješti, niz kočija trga se, jedna se gubi desno, druga tko zna kamo se kotrlja.

Lijep je zimski dan, ljudi su veseli, no Jakov Vojnić nije. One kuće u Ilici, jedna uz drugu, kao da ga dave i guše, sjećaju ga na siromaštvo i na gorke buduće dane, na borbu koja ga čeka dok ne izvojšti sebi zavidan, sjajan položaj u društvu, dok ne bude i on imao svoju kuću u Ilici ili drugdje u glavnome gradu. Vojnić opet preleti očima onaj niz visokih prozora, no sada drhtnu opazivši dvije glave do zavjesâ. Sive mu oči sijevnu, one glave kao da su ga ubole u zjenice; zakašljuca, pa pobjrza iz Ilice na Zrinjevac. On poželi zraka, više prostora, samoće.

Kad se Zorka vratila kući iz očeva ureda, pogleda je majka značajno i upita je tiho:

- No?

Zorka se prigne malko, ispruži ruke prema majci i zavrti prstima u zraku. Na to stupi pred zrcalo, privine tijelo natrag, te oprezno snimi svoj klobučić. Položi ga na jedan stolac, spusti se teško na divan i duboko i glasno uzdahne.

- Ništa? - upita majka smrknuvši se u licu i sklopivši ruke pod grudima. Široki i jako izrezani rukavi njezine haljine visili su joj do koljena. Ti rukavi bili su opšiveni čipkama i postavljeni svijetlomodrom svilom. Ta boja podavaše neku hladnoću njezinim rukama.

- Ah, ali sam bježala! - uzdahne opet Zorka. - Dva su me časnika progonila, a ja sam uistinu trčala da dodem čim prije kući, k svojoj dragoj mamici! Strašni su to ljudi! - zaljulja Zorka glavom, uvali se među jastuke divana i prekriži noge.

- Ne luduj! Ništa, dakle? - ljutila se već Sabina.

- Šta ništa?... Ah, da, da, da! Jeste, ništa, ništa! - odgovori Zorka sjetivši se da je bila kod oca.

Sabina uhvati zubima gornju usnicu te puhne dva puta kroz nos klimajući glavom i udarajući hrptom desnice u dlan ljevice.

- Da, ništa! - ponovi Zorka nehajno.

- Šta da učinim? - upita Sabina, te sjednuvši nasloni glavu na ruku.

- Šta da učiniš? - začudi se Zorka i zirne u majku postrance okrenuvši malko glavu na drugu stranu, a to bez potrebe. Često bi ona tako poglednula.

- Šta da učinim? Ništa! Zar moraš znati sve moje poslove? Jesi li govorila s ocem?

- Da... - zapjeva Zorka i uzdahnuvši preobrnu oči.

- Pak?

- Govorila sam, no samo jedan hip. On veli da ima danas mnogo posla, da mu daš mira. Oh, kako sam gladna!

- Mira?... Mira?... Smiješno! - reče Sabina, udari rukom po stolu i stane šetati sobom.

- Trebaš li me jošte? - upita Zorka, uzdahne glasno i pođe prema zrcalu.

- Ne, ne trebam te! Zorko, što je tebi? Sveudilj uzdišeš i uzdišeš.

- Ja uzdišem? Uistinu?... Gle, to nisam znala! - odgovori pogledavši je postrance.
- Čudo da ga još nema! Već je podne prošlo! - govoraše Sabina zamišljeno.
- Koga čekaš? - Zorka će nehajno. Djevojka stajaše pred velikim ogledalom, popravljajući kratke vlasi na čelu. Ti su vlasi sezali do polovice čela, a bili su i zafrknuti malko vrućim željezom. Sabina i Zorka bile su prve koje su se u Zagrebu počele tako češljati.
- Koga čekam? Vidjet ćeš ga, ako dođe. Idi, molim te, idi, preobuci se!
- Zbogom! - zapjevucka Zorka izlazeći iz sobe i protežući ruke kao da je ustala iz postelje.
- Sabina se zamisli gledajući u sat što je visio na zidu.
- Malo zatim naglo se otvore vrata. Njezin sinčić Silvio stupi u sobu i baci ljutito na pod knjige, pisanke i tablicu. Pisanke i olovke, sve se razleti po sobi! Dolazio je iz škole. Silvio bijaše plavokos dječak, okrugle glave, plosnata nosa i mutnih očiju.
- Ne idem više u školu! - stane vikati Silvio i gaziti knjige na podu.
- Što je, Silvio? Zašto si tako ljut? Daj, dušice, poberi knjige; daj, janje moje, ne ljuti svoje mamice! - govorila mu je majka i gladila mu kosu što mu je uvijek nad čelom uvis stršila.
- Ne, ne, ja neću više u školu! Ne, neću, neću! - derao se Silvio i trgao pisanke.
- A zašto nećeš više u školu? Silvio, budi dobar, umiri se!
- Istukao me učitelj! Ja ne idem, ja ne idem više u školu!
- A zašto te je istukao? Reci mi, dušice! Učitelj se ne smije tebe ni dotaknuti! To je strašno! Moga dobroga Silvija da je učitelj istukao! Molim te, umiri se, dijete moje! - tješila ga zabrinuta majka dragajući ga.
- Ja mu nisam ništa učinio, da, ništa! - vikaše Silvio gurajući od sebe majčine ruke.
- Da, ja ti vjerujem da mu nisi ništa učinio, jer ti si dobar - reče Sabina i poljubi ga.
- Kad je nešto učitelj s drugima pisao po ploči, ja sam mu onda... - ne htjede svršiti Silvio.
- No, šta si učinio?
- Napisao sam mu na zimskom kaputu..., ne, ne, ja ne idem više u školu! On bi me još tukao!
- A što si mu napisao?
- "Ja sam magarac."
- Sadrom si valjda napisao?
- Da, sadrom!
- Pa stoga te je tukao? - začudi se Sabina. - O, tvoj učitelj ne zna da si ti moj sin! - grozila se zabrinuta majka jadnom školniku.
- Drugi su se smijali, a on me uhvati za...
- Uši - pomogne majka.
- Da; mene je boljelo, jako boljelo! Ne, ja neću više u školu! - poče se iznova derati.
- Dušice moja, ne plači, ti nećeš u školu! Daj, sada me poljubi, ne plači!
- Naš je učitelj magarac; ne, on ne zna latinski; tata je rekao! Mama, zar ne da je učitelj magarac?
- Da, dušice moja, da, magarac, magarac! Silvio, ti više nećeš među takve fakine!
- Mamice, daj mi deset novčića! - reče sada Silvio sjednuvši majci na koljena i gladeći joj lice.
- Dobro, dat ću ti ako ne budeš plakao.
- I veloped mi moraš kupiti!
- Ta, čemu ti dva velopedi?
- Starom se ne vrte kolesa! Ja sam ga razbio!
- Dat ćemo da ga poprave.

- Ne, ne, ja hoću, ti mi moraš kupiti novi veloped! - poče vikati Silvio.
- Neću, to stoji mnogo novaca! Silvio, zar me nećeš poslušati? - ukori ga majka strogim glasom.
- Ne, ti mi moraš kupiti novi veloped! Ako mi ga ne kupiš, bit ću zločest, razbit ću veliko zrcalo, sve, sve ću razbiti! - ljutio se Lozarov sinčić udarajući nogama o pod.
- Silvio, budi dobar! - moljaše ga majka.
- Hoćeš mi kupiti? - vikne odrešito Silvio.
- Budi miran; hoću, hoću! - popusti dobra majka.

Zorka uniđe u sobu i reče srdito majci:

- Ma zar je vrijedno da se s njime prepireš?
- Šuti ti! - izdere se Silvio na sestru.
- Ti si fakin! - ukori ga sestra.
- Mama, znaš, Zorka mi je rekla da šutim, znaš, ona je, ja sam vidio... - ne svrši Silvio jer ga smete Zorkina ruka prišivši mu čvrstu čušku da je sobom oštro i zvonko odjeknulo.
- Zorko! - plane Sabina.

Silvio se zaleti na sestru, no ona ga uhvati za ruke da je ne izgrebe, kao što je to već više puta bio učinio. Silvio se koprcalo i vikao:

- Da, vidio sam, ljubila se s Milanom; mama, tuci je, rekla mi je da ti ne kažem, da, Milan ju je poljubio na stubama, tuci je!

Sabina probljedi, gane se i odmah se svlada. Zorka odvuče brata k vratima, pa ga gurne iz sobe na hodnik, gdje se skotura na sag. Sabina, gušeći svoj gnjev i svoju znaličnost, gledaše taj prizor malne smiješeći se.

U taj čas eto Ribičevića! On korakne preko Silvija, a kad bude na pragu sobe, reče čudeći se:

- O, o, o! Šta je, Silvio? Ustani! - pruži mu Viktor ruke, no Silvio se počeo kopitati nogama prema njemu.

- Ostavite ga; već će se umiriti! - mahne Sabina Viktoru, a Zorku ošine mrkim pogledom.

Na to osvane Solarić; pogleda Silvija, zaljulja plosnatom glavom, nakloni se hladno i uniđe u sobu. Sabini nije bio drag taj posjet.

- Imate li već kod sebe? - šapne Sabina Ribičeviću.
- Imam! - kimnu Viktor radosno što mu je sreća poslužila da ispuni tako brzo Sabininu želju. Ribičević je imao novce u džepu, kako je on mislio, za gospođu Jelu Martiničku.
- Sabino, mogu li s tobom govoriti? - nakloni se Solarić.

- Zorko, pođi na čas s gospodinom Ribičevićem u drugu sobu - reče Sabina i zaključa vrata, pred kojima se valjao na sagu Silvio. Dječak se jošte derao na hodniku, tukao po vratima, no otiđe napokon u dvorište, gdje istuče jednoga dječaka, sina nekog postolara, koji je stanovao prizemno u tom dvorištu.

Kad budu nasamo, Sabina i Solarić sjednu, te čekahu tko će da prvi progovori. Solarićeve oči stanu izlaziti iz svojih rupa, sjajiti se i širiti. Jabučica mu se gane u grlu, pokažu mu se zubi, te istisnu kroz njih:

- Sabino!

Sabina ne odgovori ništa. Ona gledaše mirno i spokojno u njegove koščate ruke. Njegovi dugački i mršavi prsti micahu mu se po koljenu kao noge one crvene morske rakovice. Sjedeći pognuto uzdignutih ramena i ispružena vrata, gledaše Sabinu i proždiraše je očima.

- Sabino, noćas si me ogorčila! Ti si luda, da, luda! - reče sagnuvši se prema njoj i zastruga po koljenima noktima.

- Luda?... Dakle, luda?... Ti si smiješan! - kimnu Sabina i potepa ga po ramenu.

Solarić uhvati bradu među dlanove obiju ruku, protare je, pa uzev jednu dulju dlaku među dva prsta, nategne je, pogleda je i ponovi:

- Da, ti si luda!

- Ha, ha, ha! - nasmije se Sabina usiljeno i uvali se posve u naslonjač, udarivši dlanom desnice po jakom i čvrstom stegnu.

- Idem! - reče Solarić i ustane vukući kožu čela prstima u sredinu nad nos.

I Sabina ustane. Približiv mu se, pruži mu desnicu i osmjehne mu se; pokazavši mu stolicu, reče:

- Molim!

Solarić sjedne.

- Čuješ, dragi Solariću, mi smo prava djeca! - poče Sabina nestašno i šaljivo. - Ti si, dakle, na mene srdit? Zašto, molim te? Razjasni, govori!

- Trebaš li novaca? - upita Solarić ozbiljno sagnuv se do njena lica.

Sabina kimnu, zažmuri i stisne usne.

- Dobro! Odlučio sam! Govori s udovom ili sa...

- Ružom? - upadne mu Sabina u riječ.

- Ako uspiješ... poštenja mi...

- Koliko? - šapnu Sabina uzvinuvši glavu na oslon divana. Bila je prekrizila ruke na grudima i uhvatila se za lakte.

- Dijelit ćemo! Ja bih volio Ružu, no ako nije moguće... Ti ćeš odmah uvidjeti... Čini mi se da se udovi sviđam. Sabina, meni su poznate okolnosti obitelji Lozarove - izusti Solarić naglašavajući svaku slovku.

- A ja? - šapne Sabina gledajući u pod.

- Ti?... Smiješno! Molim te, nije nam dvadeset godina! - reče Solarić ogledavajući se plaho.

- Moje srce, to nije, dakle, ništa? - upita Sabina trpkim glasom. U njezinim očima bila je sada neka niska razočaranost.

- Sabino, ja osjećam svoju najsvetiju dužnost, ja te moram spasiti. Razaberi se, pomisli na sve, nemoj se šaliti; čast, budućnost djece, Sabino, molim te - govoraše Solarić lagano; samo neke riječi kao "čast", "dužnost" preletjele su mu naglo preko usnica.

- Ti bi ipak ostao prijateljem gospodina Lozara? - Sabina će upitati važno.

- Smiješno! Ja se radi tebe žrtvujem! Ti, valjda, ne sumnjaš o mojem prijateljstvu?

Sabina se malko trgne na te riječi, upilji mu pogled u oči, no odmah ih od njega odvrne znajući da ga ne može proniknuti i osjećajući da bi to napinjanje zjenica bilo uzaludno. Solarićeve su oči sijevale, ali kroz taj sjaj vidio se dalje unutra tvrdi mrak koji je obavio njegove nakane. Solarić raširi ruke, približi joj svoje lice te gledaše u nju kao da joj hoće reći: "Na, evo, zaviri mi u poštenu dušu!" Njegovo je lice bilo tamnorumeno, kosti su se na njemu isticale, oštri i veliki zubi otkriše se, te onako stisnuti, odavahu živu želju da bi nešto htjeli zagristi i rastrgati.

- Sabino, ne luduj! - zaškrinu Solarić, a njegov suhi i vrući dah udari joj u lice.

Sabina je probljedjela. U njenom srcu križahu se sve strasti, i mržnje, i ljubav, i prezir. Širom otvorenih očiju gledaše u njega, prestravljeno, preplašeno. Sjeti se prošlosti, zadrhta, a krv joj od srama udari u glavu.

- Hoćeš li govoriti sa udovom? - zareži Solarić.

- Da, hoću, da - izlane ona drščući.

- Spasit ću te! - obeća Solarić i čvrsto joj stisne ruku.

- Danas idem k udovici! Ruža će biti tvoja - kimnu Sabina.

- Idi! - zapovjedi muklo Solarić.

- Ali ako Ruža ne bude htjela..., ti... si pripravan udovu? - upita ga gorkim glasom.

- Neću udove! Ostanimo pri Ruži! - odgovori Solarić odlučno i naglo ustane.

- No, ti se žrtvuješ..., ta, tebi nije do žene već do...

- Sabino, dosta! - plane Solarić.

- Ići ću... Dakle, Ruža?... Dobro - šapne Sabina grizući donju usnu. Teško je i naglo disala i mučno se zadihavala govoreći.

Solarić opet sjedne, prekriži dugačke noge, i gledajući uvis, reče:

- Kazuj kako misliš početi s udovom?

Dok je Sabina tumačila kako će ostvariti njegove želje, razgovarahu se u drugoj sobi Ribičević i Zorka, sjedeći jedno uz drugo i držeći se za obje ruke. Djevojka se nježila i udraživala, te sve nešto razmišljala, smijuckajući se stidno i otimajući se Ribičeviću, koji joj je gladio i stiskao ruku kao da je želi umekšati. Ta ruka bijaše ovelika, punana i glatka, te kad bi prste protegnula, stvorile bi se jamice na zglobovima. Viktor se čudio mekoći te ruke, stiskao je i obraćao, i osjećao pod prstima žile i kosti i vlagu na ružičastoj koži dlana. Zorka mu se smiješila dražesno i milo, pogledavala ga postrance nakrivivši glavu, pa bi naglo ispružila rt jezika da oslini rumene usne, a napokon se ljubazno namrgodi i sakrije ruke za leđa. Ribičević joj se posve približi i bojažljivo joj položi desnicu na rame. Zorka ga umoli pogledom neka to ne čini, mazila se kao da joj to nije milo, a drago joj je bilo što joj je malo rumenila oblilo lice. Ona nije samo malo porumenjela nego dovrh čela i izazvala je tu navalu krvi iz svoga srca nekim uspomjenama. Pritom joj bila od pomoći savjest koja ne bijaše s njom zadovoljna, pa i neka velika briga koja joj je morila srce.

- Slatka Zorko, vama noćas nije bilo dobro. Dugo sam o vama snivao - šaptaše joj Viktor.

- Da, nije mi bilo dobro - šapnu Zorka i obori oči.

- Dugo sam vremena čekao u plesaonici misleći da ćete doći. Zorko, gospođice, vi ne možete ni pomisliti kako mi je bilo teško pri srcu ne videći vas!

- Vi ste rano otišli iz plesaonice? - nasmiješi mu se Zorka.

- Da, rano. Razgovarao sam s vašim ocem - reče Ribičević, te nešto smeten pogladi joj lice.

- Molim vas! - prestraši se Zorka i plaho ga pogleda.

- Oprostite, krasna Zorko... Vaše je srce tvrđe od stanca kamena!...

- Moje srce! - šapne Zorka i poda mu ruku.

Toplota njene ruke osokoli ga, rastali mu srce, razveže mu jezik. Obavije je ljevicom oko pasa, okrene je malo prema sebi i reče zanosno:

- Zorko, recite mi iskreno i jasno, otkrijte mi svoje srce, ja se pozivam na plemenštinu vašega srca, umirite mi dušu; da, to je vaša sveta dužnost, recite da ili ne, barem ću znati svoj udes! Zorko, zašto mi ne kažete golu istinu pa bila i najgroznija! Recite tu veliku, slatku, strašnu i božanstvenu riječ, otvorite mi raj ili crni pakao, učinite me najsretnijim čovjekom ili me zgazite kao jadna crva! Zorko, ja vas ljubim, Zorko, govorite!

Glas mu drhtaše, a lice mu bilo u tom času blijedo i preobraženo. Zorka nasloni glavu na dlan svoje ruke i pomisli: "Gle, nisam znala da umije ovako brbljati!"

- Slatka Zorko! - uzdahne Ribičević. On je bio osvjedočen da Zorka ne može govoriti od prevelika ganuća.

Djevojka pridigne glavu, pogleda ga blaženo, uzdahne, pa pokrije oči prekrasnom rukom. Ribičević se smuti. Sada nije ništa shvaćao. Kad se nešto osvijesti, uze promatrati Zorkino lijepo lice, rumena joj usta i bijeli vrat. Njegov je pogled dragao sve dražesti toga zdravoga i mladoga lica.

Zorka jošte nije snimila ruke s očiju. Ona je teško disala, a kako je disala, i to je promatrao Viktor zanijev se u najslade misli. Jak i neodoljiv žar ljubavi, žestoka navala toga silovitoga i plemenitoga čuvstva obuzme Ribičevića, svega ga pronikne, optoči, uzruja i obrva. On se i u toj besvjestici trsio da se otme bujici osjećanja, no ta ga sila svlada - i on naglo privine Zorku na grudi i poljubi je vatreno. Zorka se trže, ali ne otme mu se iz naručja.

- Viktore!... Viktore!... - šaputaše Zorka.

- Zorko, zašto me mučite? Ne, to nije od vas plemenito! Recite da me ljubite! Zorko, izustite tu riječ, to nije tako teško..., tu kratku riječ!...

- Znat ćete; danas ne mogu, ne mogu! - smiješila se Zorka slatko, a pogledom mu obećavala deveti raj blaženstva.

- Oh, vi niste dobri!... Zorko, vi ne znate moje paklene muke! - uzdahne Viktor očajno i grčevito je privine na svoje grudi, misleći valjda da će tako istisnuti koju riječ utjehe iz njezina ledena srca.

U taj se čas jedna priprta vrata lagano otvore, a na pragu se stvori gospođica Irena. Videći Zorku u naručju Ribičeviću, malo da se nije strovalila na pod od užasa. Lozarova sestra Irena, zlobno i okorno gane tankim usnicama, zalomi rukama, zaklima glavom i uzdahne: - Ah, što se sve zbiva u ovoj kući!

Irena iščezne primivši se za glavu objeručke. Zorka naglo ustane i pođe ljutita k prozoru. Ribičević se silno uzbuni videći Zorkino smrknuto lice.

- No, na šta vam sada vaša naglost? - upita ga Zorka trpkio i okrene mu leđa.

- Gospođice, zar sam ja kriv?

- Da tko? Niste li mogli mirno sjediti? Irena već i kuharici pripovijeda da ste me cjelivali! - govoraše Zorka oštro i naglo.

- No, pa šta je napokon vidjela? - saže Viktor ramenima. - Molim vas, umirite se, nemojte se ljutiti radi takve malenkosti! - tješio ju je Viktor govoreći umiljato i ponizno.

- Vi ne poznajete moju tetku! - kimnu jako Zorka. - Ona ne zna šutjeti!

- Eh, bože moj, zar je to tako velik zločin?... Jedan poljubac!

- Kakav zločin? - začudi se Zorka mahnuvši rukom; no odmah se sjeti da je pogriješila kad je izgovorila: "kakav zločin" ravnodušno, malne nepristojno. Sad je uistinu od stida i ljutosti porumenjela.

- Gospođice, dajte mi ruku, molim vas!

Zorka mu pruži ruku postrance gledajući u Ilicu kroz zavjese.

- Strašni ste vi, muškarci! - uzdahne Zorka. Njene se riječi nisu svidjele Viktoru. Čudno mu je bilo da tako otmjena djevojka govori o muškarcima koje nije mogla poznavati. Viktor pomisli: "To je ona čitala" i odmah se umiri.

- Slatka Zorkice, ne ljutite se! - umoli je Viktor gladeći joj ruku.

- Mirujte! - otrese se Zorka ljuteći se i smiješeći.

Viktor htjede nešto reći, ali se naglo otvore vrata. Bila je to Sabina. Pozove Viktora u svoju sobu, te ga upita uzvinuvši glavu:

- Dakle?

- Milostiva, donio sam! Evo novaca! Vojnić je oduzeo kamate.

- Je li vam odmah dao? - upita Sabina brojeći desetače.

- Ta, kako da mi ne da na mjenicu one gospođe? Gospodo, to vam je čudnovat starac, taj Petar Vojnić! - klimaše Viktor.

- Čudnovat? A, lihvar je, strašan lihvar.

- Zar Petar Vojnić? Gospodo, varate se! Ta, on ne uzima više od deset posto na mjesec! - branio je Viktor Vojnića.

- Pa zar je to malo? - čudila se Sabina.

- Dakako da je malo u današnjim okolnostima. Ima u Zagrebu lihvarâ, da, ima ih, no, gospodo, stari Vojnić nije baš lihvar! - mucao je sada Viktor jer mu je bilo žao što je o tim stvarima brbljao. On je znao da će Sabina pomisliti: "Ovaj Ribičević je, bez sumnje, neuman mladić, bez sumnje je u lihvarskim šakama, kad govori s tako dubokim poznavanjem o toj pasmini!" Viktor, da svrne govor, reče: - Stari je Vojnić boležljiv. Tužio mi se da nije više ma ni za kakav posao.

- Tako? Bolestan velite? - upita Sabina važno.

- Da, on je u postelji. Ustane pokoji sat da se prošeće sobom.

- A nije li ništa primijetio kad mu rekoste da gospođa Jela treba novaca?

- Isprva se malko začudio.

- Začudio?

- Rekao mi je da mu je udova Jela poznata, pa da...

- Ne pojmi kako može trebati novaca. Ha, ha, ha!

- Da, da ne pojmi...

- Ludorije, dragi Ribičeviću! I najbogatiji ljudi trebaju kadgod! - mahne Sabina rukama.

- Dakako, dakako! - povlađivaše Viktor razmišljajući o razgovoru sa Zorkom.

- Sjednite, dragi Ribičeviću, evo ovdje na divan do mene, tako, tako! - pozivala ga je Sabina tukući dlanom po divanu na onom mjestu gdje je valjalo da Viktor sjedne.

- Molim, gospodo, molim! - klanjao se Viktor i onda sjedne.

Sabina poče ga sada gledati. Nakon male šutnje reče mu:

- A što ste ono lagali mojoj Zorkici dok sam bila zabavljena poslom?

- La... lagao, milostiva? O, ne! Istina, nešto sam kazivao gospođici, no to nisu bile laži, nisu! - branio se Ribičević.

- A što ste joj kazivali? Zar ne mogu to znati i ja, njezina majka? - smiješila se Sabina ljubazno i povjerljivo.

- Gospodo... milostiva... - mucao je Viktor, te u zabuni dizao hlače na koljenima kao što čine mnogi siromašni gizdelini kad sjede i kad čuvaju hlače da im se ne nategnu na koljenima.

- Da, da, sve što se smije reći kćerci, ne smije se reći majci! Oh, sretno doba mladosti! - uzdahne Sabina.

- Vi mi, dakle, baš ništa nećete povjeriti? - upita ga. Ona ga u tom trenu gledaše kao da mu kaže: - Dragi Ribičeviću, govorite, govorite ako vam je štogod na srcu!

- Milostiva, vaša me dobrota uništava; ja ne mogu izreći što osjećam, da, ne mogu...

- O, o, o! - zaklima Sabina čudeći se. - Dragi Ribičeviću, molim vas, usilite se da izgovorite svoja... osjećanja - nukala ga je Sabina slatkim glasom, no na njenim usnama, u kutovima, pomaljao se porugljiv i tek primjetljiv smiješak, koji Viktor nije opazio. Sabina ga je ravno u lice gledala, a one njene velike, crne, svijetle i u taj čas nepomične oči silno su mu smetale. Sabina je to uviđala i radovala se tome.

Ribičević se nekoliko puta nakloni, ogledavajući svoje prste, pa teškom mukom proiznese:

- Dakle...

- Ta će riječ doći kasnije - zatrepeta Sabina rukom šaleći se.

- Da, pri kraju, da, kasnije - dosjeti se Viktor i umukne ne znajući što da reče.

- Govorite, jer drukčije nikada ne dođosmo do onoga "dakle"! - smijala se Sabina.

- Gospodo, ja ću vam, evo, otkriti svoje srce...
- Izvolite, dragi Ribičeviću! - nakloni se Sabina. Smiješak što je titrao u kutovima njezinih usnica bude sada smjelijim, te preleti dosta jasan i vidljiv preko cijelih usana.
- Vi znate, milostiva... - umukne i pocrveni Viktor.
- Ja ne znam ništa, dragi Ribičeviću! - nakrivi Sabina glavu.
- Milostiva, ja ljubim Zorku! - usili se napokon Ribičević izustivši sve riječi strelovitom brzinom.
- Vi ljubite Zorku? - začudi se Sabina hotimice radosno.
- Da, milostiva, ja bih bio najsretniji...
- Dakle, vi biste htjeli, dragi Ribičeviću, da ja blagoslovim tu ljubav? Je l' tako?
Ribičević kimnu da je baš tako.
- E, pa dobro! Govorit ću sa Zorkom! Dragi Ribičeviću, ako se volite, ja sam zadovoljna! Ali... ali, valja čuti što Zorka veli! - nasmiješi se Sabina.
- O, molim! - nasmjehne se sada i Viktor, a taj je posmijeh značio: "Pa vi sumnjate da li me vaša Zorka ljubi?"
- Sabina je bila u duši osvjedočena da ga Zorka ne voli, pa je stoga obećala svoj blagoslov, a povrh toga unaprijed se ogradila onim: "Ali... ali valja čuti što Zorka veli."
- Dragi Ribičeviću, ako Zorka privoli... - ogradi se ponovo Sabina.
- Milostiva, dozvolite da vam smjerno poljubim ruku za te utješljive riječi!
- Ribičević se prigne, a kad je ljubio njenu ruku gledaše ona žmureći u njegovo tjeme. Onaj skroviti i porugljivi posmijeh zaputi se sada do ustâ po svim crtama njena lica, no kad je Ribičević glavu pridigao, onaj je posmijeh bio opet ljubazan i sladak. Po Sabininu licu već se prostrlo čuvstvo ganuća, srdačan odraz toga svečanoga trenutka.
- Dragi Ribičeviću, posjetite nas češće! Oprostite što mi nije zasada moguće ostati dulje u vašem milom društvu, no valja da koješta prigledam. Na ženi je kuća! Jeste li me razumjeli, dragi Ribičeviću? Ova kuća neka vam bude kao da je vaša! Vi ste naš, domaći! Hvala vam u ime gospođe Martiničke, no molim vas, pst, o tom ni riječi!
- Milostiva, nisam dijete!
- Sabina ga isprati do stuba. Tu se s njim srdačno porukuje. Jedan hip gledaše za njim, a onda se vrati u sobu, tresne vratima, uvali se u naslonjač i uzdahne: - Ala je smiješan!

V.

Ivan Lozar je nešto zakasnio k ručku. Teško je uzlazio stubama vukući sa sobom debele noge. Bilo mu je u duši kao da ide u posjete neprijaznim, tuđim ljudima, pa kad se popeo u prvi sprat i kad je opazio na vratima svoga stana svoje ime na žutoj limenoj tablici, njemu se i to ime pričinilo tuđe, nesnosno, malne mrsko. Žao mu je bilo što je baš on taj Ivan Lozar. Došav u sobu, potuži se ženi da mu je studeno i baci sam u peć jedno drvo. Sabina mu mirno odgovori da zimi mora biti studeno. Malo kasnije sjedoše k stolu. Svi su šutjeli isprva; samo je Silvio pripovijedao svom ocu da će mu majka kupiti velociped. Otac ga je slušao i ne slušao pogledavajući na svoju ženu koja se silila da protjera s lica oblake sjete i dosade. Na njenu se licu vidjelo da joj u srcu kuha, da će domalo provaliti oluja. Lozar, sagnuv se nad svoj tanjur, iščekivaše nestrpljivo svršetak ručka. Irena bi svaki čas pritisla čelo prstima i duboko uzdahnula s boli što joj je sjekla glavom. Ona se držala dostojanstveno i važno kako se i pristoji biću koje čuva u svojim grudima veliku obiteljsku tajnu. Onaj zagrljaj Ribičevićev i Zorkin duboko joj se usadio u pamet, a drago joj je bilo što ih je iznenadila, jer je znala da će moći zabavljati svoju maštu bar koji mjesec dana onim prizorom. Pri

